

Nota

Sint-Martens-Latem Pontstraat

Verslag van Resultaten

Titel

Nota Sint-Martens-Latem Pontstraat: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Ben Terryn

Erkende archeoloog

Ben Terryn (2015/00059)

BAAC-Projectnummer

2019-0824

ID-nummer archeologienota

ID10474

Plaats en datum

Gent, 12 september 2019

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 1232

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Aanleiding	3
1.1.3	Onderzoeksopdracht	4
1.1.4	Fasering.....	5
1.1.5	Afwijkingen t.o.v. de archeologienota	5
2	Proefsleuvenonderzoek	6
2.1	Beschrijvend gedeelte	6
2.1.1	Administratieve gegevens	6
2.1.2	Onderzoeksopdracht	6
2.2	Werkwijze en strategie van het vooronderzoek	7
2.2.1	Methoden en technieken.....	7
2.2.2	Organisatie van het vooronderzoek	12
2.2.3	Afwijkingen uitvoer onderzoek	14
2.2.1	Inbreng specialisten en externe wetenschappelijke begeleiding.....	15
2.3	Assessmentrapport	17
2.3.1	Assessment onderzoeksterrein.....	17
2.3.1	Assessment sporen en structuren	22
2.3.2	Assessment vondsten	32
2.3.1	Assessment conservatie.....	33
2.3.2	Assessment stalen.....	34
2.4	Synthese onderzoeksresultaten.....	35
2.4.1	Datering en interpretatie onderzoeksterrein	35
2.4.2	Verklaring ontbreken archeologische ensemble.....	37
2.4.3	Confrontatie resultaten eerder vooronderzoek	37
2.4.4	Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	37
2.4.5	Onderzoeksvragen: Antwoorden	39
2.4.6	Besluit	42
3	Samenvatting.....	44
4	Plannenlijst	45
5	Lijst met figuren	45
6	Lijst met tabellen.....	46
7	Bibliografie	46
8	Bijlagen	47
8.1	Dagrapport(en)	47
8.2	Sporenlijst	47
8.3	Vondstenlijst.....	47

8.4	Stalenlijst.....	47
8.5	Fotolijst	47

1 Inleiding

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Sint-Martens-Latem, Pontstraat		
Ligging	Pontstraat 83, deelgemeente Deurle, gemeente Sint-Martens-Latem, provincie Oost-Vlaanderen		
Kadaster	Sint-Martens-Latem, Afdeling 2 (Deurle), Sectie A, nr's: 19d, 21h, 24g		
Coördinaten	Noordwest:	x: 95659,85	y: 189021,59
	Noordoost:	x: 95682,50	y: 188961,54
	Zuidwest:	x: 95666,43	y: 188940,73
	Zuidoost:	x: 95630,09	y: 188982,87
Projectcode BAAC Vlaanderen	2019-0824		
ID archeologienota	ID10474		

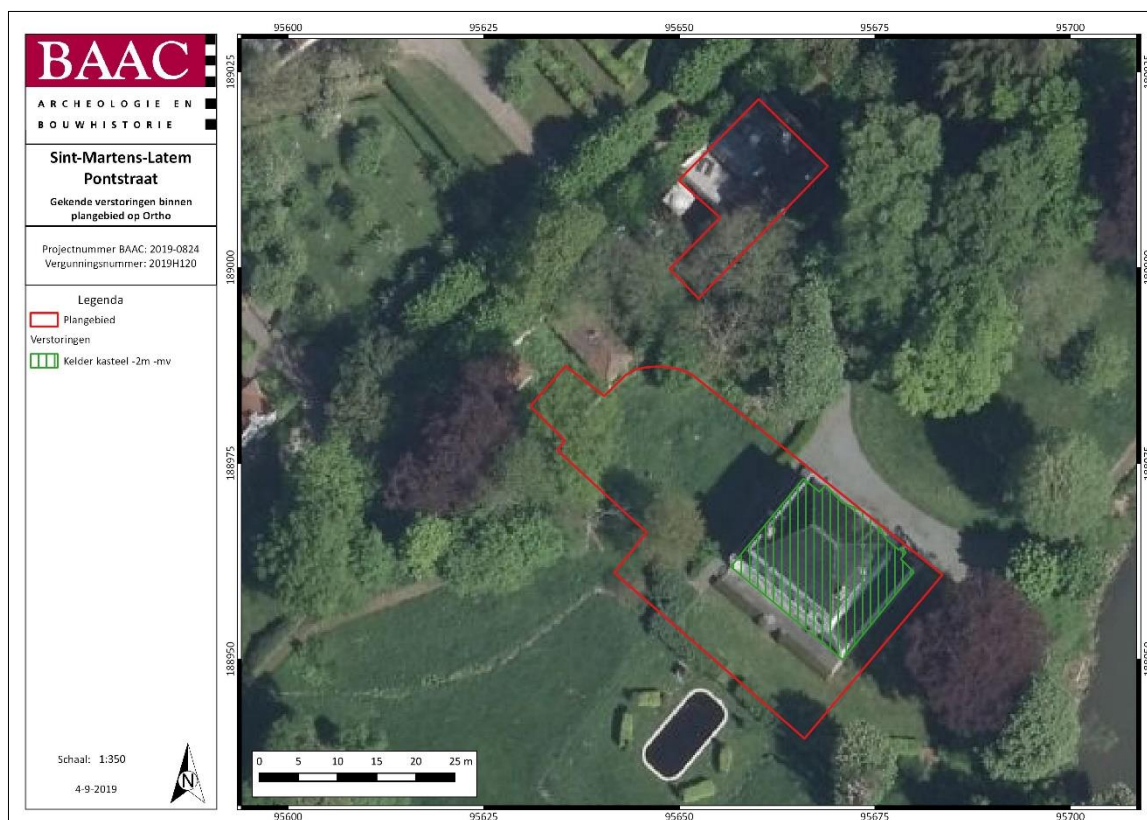

Plan 1: Plangebied op topografische kaart¹ (1:10.000; digitaal; 04/09/2019)

¹ AGIV 2019e

Plan 2: Plangebied op de kadastrale kaart (GRB).² (1:1; digitaal; 04/09/2019)

Plan 3: Plangebied met gekende verstoringen op de orthofoto.³ (1:1; digitaal; 04/09/2019)

² AGIV 2019c

³ AGIV 2019d

1.1.2 Aanleiding

De voorliggende nota omvat de uitgestelde uitvoer van de maatregelen opgelegd na eerder archeologisch vooronderzoek. Dit werd gerapporteerd in de archeologienota *“Archeologienota Pontstraat 83 Sint-Martens-Latem, Oost-Vlaanderen” (ID10474)*.⁴ Het reeds uitgevoerde vooronderzoek omvat een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek.

Het bureauonderzoek en landschappelijke bodeonderzoek voor het plangebied werd in (januari-maart 2019) uitgevoerd door Ruben Willaert en verwerkt in de archeologienota *“Archeologienota Pontstraat 83 Sint-Martens-Latem, Oost-Vlaanderen, Verslag van Resultaten”*.⁵

De synthese van het bureauonderzoek luidt als volgt:

“De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwe ondergrondse berging, de verdieping van vloerniveaus en de heraanleg en -inrichting van reeds bestaande infrastructuur rondom ‘Hof ter Laecke’, een kasteeldomein met toegang aan de Pontstraat te Deurle, deelgemeente van Sint-Martens-Latem.

Landschappelijk gezien is het plangebied gelegen op de noordelijke oevers van de Leie. Meer bepaald ligt het gebouwenbestand aan de vernauwing van een riviermeander. Het kasteel is als het ware gelegen aan de toegang van een circulair schiereiland omgeven door de Leie. De quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van holocene fluviatiele afzettingen die rusten op de pleistocene sequentie. Op het DHMV is ter hoogte van het huidige kasteel een lichte opduiking merkbaar van gemiddeld 50 cm. Mogelijk gaat deze verhevenheid terug op een motteheuvel waarop de oudere voorlopers van het kasteel waren gevestigd. De bodemkaart geeft echter ter hoogte van de geplande werken en de omliggende terreinen aan dat de ondergrond ‘sterk is vergraven’. Een 50-tal meter ten zuiden van de geplande werken geeft de bodemkaart aan dat het sediment bestaat uit hydromorfe klei. Landschappelijk gezien vormt het plangebied een eerder uitzonderlijke locatie die gelet de ligging langsheen de Leie een zekere aantrekkingskracht gehad moet hebben op gemeenschappen jager-verzamelaars. Inzake sporenarcheologie moet enigszins uitgegaan worden van een te natte situatie. Het noordelijk deel van het terrein is gunstiger voor bewoning en bewerking.

Historische en cartografische bronnen wijzen op een ruraal en open karakter van de omgeving met een uitgestrekt complex natte weidegronden langsheen het overstromingsgebied van de Leie. Net op de noordelijke rand van het weidcomplex was met zekerheid sinds de 17e eeuw een ‘kasteel’ op een omwalde vierkante motte ingericht. De huidige kelders hebben een 17e eeuwse kern. Deze omwalde site is zichtbaar op de Renteboek van Nevele. Ook op de 18e-eeuwse Kaart van Ferraris is een vierkante omwalde site zichtbaar. Ten noorden van deze omwalling zijn ook enkele bijgebouwen aangegeven. De 19e-eeuwse bronnen geven een gelijkaardig beeld van het kasteel, met een noordoost-zuidwest gericht bijgebouw net ten noorden ervan. De orthofotosequentie geeft weinig tot geen evolutie weer de voorbije decennia. Het terrein is altijd in gebruik gebleven als kasteel met omliggende tuinzone.

Binnen het plangebied zijn geen archeologische waarden gekend. Net ten westen van de planlocatie wordt de ‘oxbow’ in de Leie aangeduid op het kaartblad van de CAI met volgnummer 156878. Hier wordt de aanwezigheid van een ‘neerhof’ vermoed, maar op basis van de landschappelijke gegevens was het terrein waarschijnlijk enkel geschikt als natte weidegrond. Ten noorden van het plangebied, op het drogere terrein werd bij een veldprospectie Romeins vondstmateriaal gerecupereerd (CAI 32620). Archeologisch onderzoek in de ruime omgeving wijst op bewoning vanaf de metaaltijden. Naast de gekende sites kan op basis van cartografische gegevens de aanwezigheid van tal van hoeves

⁴ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

⁵ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

in de late middeleeuwen en vroegmoderne periode verwacht worden. Ook werden lithische artefacten gerecupereerd die wijzen in de richting van een menselijke aanwezigheid tijdens het neolithicum.

Teneinde de gegevens van de bodemkaart na te gaan en de bewaringskansen met betrekking tot archeologisch erfgoed te evalueren werd een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd. Hierbij werd geboord tot op de bedreigde diepte. Algemeen gesteld kan op basis van de waarnemingen uitgegaan worden van een oppervlakkige archeologische situatie waarbij erfgoed zichtbaar is onder de bouwvoor. Op grotere diepte werden geen begraven bodems of geoxideerde veenlagen aangeboord die indicatief kunnen zijn voor een stabilisatiemoment waarbij veenontwikkeling stopt en het terrein tijdelijk geschikt wordt voor menselijke activiteiten. Wel is in BP2 een anomalie opgemerkt die vermoedelijk de vulling van een gracht betreft, gekenmerkt door verschillende te onderscheiden opvullingslagen, en een organische component onderaan.

Concreet wijzen de gegevens van het landschappelijk bodemonderzoek op een verwachting van sporenarcheologie en resten van oudere voorlopers van de reeds aanwezige bebouwing. Er is geen verwachting inzake bewaarde artefactenconcentraties binnen de contouren van de geplande werken. Gelet de oppervlakkige situatie kan redelijkerwijs aangenomen worden dat eventueel aanwezige artefactenconcentraties verspreid zijn geraakt doorheen de bouwvoor. Hoewel de oppervlakte van de geplande werken eerder beperkt zijn, is de trefkans inzake relevant erfgoed zeer groot waardoor verder onderzoek in de vorm van proefsleuven en proefputten noodzakelijk is. Er zijn, tot op heden, geen argumenten om aan te nemen dat het terrein vrij is van archeologische relictten.”⁶

1.1.3 Onderzoeksoopdracht

Voor het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven werden in het programma van maatregelen van de archeologienota⁷ volgende onderzoeksvragen opgesteld die beantwoord moeten worden:

- wat zijn de waargenomen bodemhorizonten, beschrijving + duiding?
- in hoeverre is de bodemopbouw nog intact? Is er sprake van verstoring?
- wat is de diepteligging van het archeologisch leesbaar niveau? Is er sprake van meerdere niveaus?
- kunnen in het bodemprofiel nog resten waargenomen worden van de oorspronkelijke motteheuvel? Hoe is deze opgebouwd? Bevinden zich nog sporen onder deze restanten?
- wat is de aard van de anomalie die werd aangeboord ter hoogte van BP2 tijdens het landschappelijk bodemonderzoek? Betreft dit inderdaad een deel van een oudere omwalling? Hoe is deze opgebouwd?
- zijn er (nog) bodemsporen aanwezig? In welke mate zijn ze natuurlijk of antropogeen? Beschrijf.
- wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- kunnen de bodemkundige vaststellingen gerelateerd worden aan de eventuele afwezigheid van antropogene sporen?

⁶ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

⁷ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

- wat is de relatie tussen de bodem, het landschap en de waargenomen relictten?
- zijn nog restanten van oudere bebouwing en bewoning aanwezig ter hoogte van de proefput in het koetshuis?
- maken de waargenomen sporen deel uit van één of meerdere structuren, is er een ruimtelijk verband?
- kan op basis van het gerecupereerde materiaal een uitspraak gedaan worden over datering of fasering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- kan op basis van de waargenomen archeologische fenomenen een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de menselijke aanwezigheid?
- zijn er indicaties die wijzen op de inrichting van een erf?
- zijn er indicaties voor de inrichting van een funeraire ruimte? wat is de omvang? hoeveel niveaus? geschatte aantal individuen?
- hoe verhouden de waargenomen fenomenen zich tot de cartografische gegevens?
- wat betekenen de gegevens mogelijk voor een aanvulling van kennisleemtes van de lokale en regionale ontwikkeling en geschiedenis?
- voor waardevolle vindplaats(en) die bedreigd worden door de geplande werkzaamheden: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (m.a.w. is behoud in situ mogelijk)?
- voor bedreigde waardevolle vindplaatsen die niet in-situ bewaard kunnen blijven:
 - wat is de ruimtelijke afbakening (in X, Y en Z coördinaten) van de zone(s) voor vervolgonderzoek?
 - welke aspecten verdienen bijzondere aandacht?
 - welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?
 - zijn er voor de beantwoording van de vraagstelling(en) natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke types staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

1.1.4 Fasering

Nvt

1.1.5 Afwijkingen t.o.v. de archeologienota

Nvt

2 Proefsleuvenonderzoek

2.1 Beschrijvend gedeelte

2.1.1 Administratieve gegevens

Proefsleuvenonderzoek	Projectcode	2019H120
	Veldwerkleider	Ben Terry (archeoloog)
	Erkend archeoloog	Ben Terry (Erkenningsnummer: 2015/00059)
	Betrokken actoren	Kim Fredrick (archeoloog) Saskia Van de Voorde (archeoloog) Robrecht Vanoverbeke en Benjamin Vergauwen (specialisten Middeleeuws aardewerk)
	Betrokken derden	Geen

2.1.2 Onderzoeksopdracht

Het voorliggende proefsleuvenonderzoek kadert binnen het archeologische vooronderzoek dat reeds gedeeltelijk werd uitgevoerd in de archeologienota - bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek -, maar waarvan de onderzoeksdoelstelling nog niet werd gehaald.⁸ Deze onderzoeksopdracht omvat het vaststellen van de aanwezigheid van een archeologische site en de karakteristieken en bewaringstoestand van deze site, alsook een analyse van de relatie met het landschap, de waarde en de impact van de geplande werken. Aangezien er na het bureauonderzoek en het landschappelijk bodemonderzoek nog steeds een grote trefkans bestond inzake archeologisch erfgoed, maar er nog geen duidelijke evaluatie kon worden gemaakt van dit erfgoed en de impact van de geplande ingrepen erop, werd beslist om over te gaan tot verder vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een proefsleuvenonderzoek om alsnog de onderzoeksopdracht te vervullen.

Op basis van het reeds uitgevoerde vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, beschreven in de archeologienota, wordt binnen het plangebied de aanwezigheid van een laatmiddeleeuws omwalde kasteeldomein met oudere bijgebouwen verwacht. Een combinatie van een proefsleuf en twee proefputten werd voorgeschreven in het Programma van Maatregelen van de archeologienota om het aanwezige archeologische erfgoed binnen het plangebied en de bewaringstoestand ervan te evalueren. De proefsleuf dient ter evaluatie van het omwalde kasteeldomein ter hoogte van de geplande ondergrondse parking en werd haaks op het mottellichaam ingepland. Ter hoogte van de uitgravingen in de bijgebouwen werd in functie van de eventuele resten van oudere bewoning en de verwachte complexe verticale stratigrafie gekozen voor proefputten.

In de voorliggende nota zullen vanuit de resultaten van het proefsleuvenonderzoek beargumenteerde uitspraken worden geformuleerd over de aanwezigheid van het ondergronds erfgoed en de impact van de geplande werken hierop. Indien de kans op aanwezigheid van waardevolle archeologische ensembles wordt ingeschat als vrijwel onbestaande, is het sleuvenonderzoek in regel het eindpunt van het archeologisch traject. Wanneer de kans als hoog wordt ingeschat, wordt binnen de nota een advies voor een vervolgetraject geformuleerd. Vaak bestaat dit uit een vlakdekkende opgraving op specifiek afgebakende zones van het onderzoeksterrein.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek wordt slechts een statistisch representatief deel van het plangebied onderzocht wordt. Er wordt een dekkingsgraad van 10%-15% vooropgesteld om uitspraken te kunnen doen over de archeologische waarde van de totaliteit van het terrein. Op die manier wordt

⁸ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

het resultaat van het onderzoek bereikt en blijft de kans op beschadiging van het archeologisch ensemble beperkt.

Het archeologische vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt als succesvol beschouwd indien er in het rapport een beargumenteerd antwoord geformuleerd kan worden op de onderzoeksvragen die zijn opgenomen in het Programma van Maatregelen van de archeologienota (zie alinea 1.1.3).

2.2 Werkwijze en strategie van het vooronderzoek

2.2.1 Methoden en technieken

Voor de *algemene bepalingen* wordt verwezen naar de desbetreffende hoofdstukken in de Code Goede Praktijk.⁹ In het Programma van Maatregelen van de archeologienota¹⁰ werden ook enkele specifieke bepalingen opgenomen betreffende de inplanting van de proefsleuf en proefputten, alsook de methode van het veldwerk.

2.2.1.1 *Specifieke methodologie:*¹¹

De meest geschikte onderzoeksmethode met betrekking tot de geplande werken binnen het onderzoeksgebied is onderzoek door middel van een proefsleuf haaks op het mottelichaam en twee proefputten ter hoogte van de geplande vloerverdieping in het koetshuis.

Met betrekking tot de (her)aanleg van het bijgebouw, de nieuwe verharding, de riolering + putten, het buitenzwembad en binnenzwembad/poolhouse wordt geen verder onderzoek aanbevolen. Deze werken zijn ofwel te beperkt van oppervlakte, vinden plaats binnen de contouren van bestaande structuren of bieden vanwege hun lineaire vorm geen ruimtelijk inzicht in de waargenomen fenomenen. Wezenlijke resultaten kunnen bij verder onderzoek ter hoogte van deze ingrepen niet verwacht worden. Uiteraard dient hier wel de archeologische meldingsplicht in acht genomen te worden. Ter hoogte van de reeds bestaande kelder van het kasteel kan uitgegaan worden van een verstoord bodemarchief.

Er moet uitgegaan worden van een situatie waar de verticale stratigrafie mogelijk complexer is, conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

2.2.1.2 *Inplanting en methode proefsleuf:*¹²

Er wordt voorgesteld om één proefsleuf met een noordwest - zuidoost oriëntatie aan te leggen, haaks op het mottelichaam daar waar de nieuwe kelder wordt gegraven en deze zone niet overlapt met de bestaande bebouwing.

De proefsleuf wordt aangelegd door een rupskraan met tandeloze bak. Deze graafmachine dient over voldoende vermogen te beschikken om een vlotte werking te garanderen. De minimale breedte van de kraanbak bedraagt 2m. De proefsleuf wordt laagsgewijs uitgegraven door de kraan, onder begeleiding van de veldwerkleider, tot op het archeologisch leesbaar niveau. Indien sprake is van meerdere sporenniveaus kan pas gezakt worden naar het onderliggende indien het bovenliggende vrij is van sporen.

Tijdens het landschappelijk bodemonderzoek werd vermoedelijk een grachtlichaam aangeboord. Mogelijk kan dit een restant van de oudere omwalling betreffen. In het geval dat deze structuur aangesneden wordt, wordt deze reeds in dwarsdoorsnede geregistreerd en de grachtvulling bemonsterd voor eventueel vervolgonderzoek. Er worden stalen genomen in functie van een

⁹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017

¹⁰ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

¹¹ VAN GOIDSENHOVEN 2019, PVM, p. 14.

¹² VAN GOIDSENHOVEN 2019, PVM, pp. 14-15.

macrorestenanalyse, pollenanalyse en 14C-datering. Bij het couperen van het grachtlichaam wordt vanaf een diepte van 1,2 m -mv in trappen gewerkt, teneinde de veiligheid te garanderen.

Naast de registratie van eventueel aanwezige sporen wordt de proefsleuf eveneens geregistreerd als bodemkundig transect, om zo het restant van het mottellichaam en de opbouw ervan te bestuderen. Tijdens het terreinwerk wordt een profielwand integraal opgeschoond en geregistreerd als continu bodemprofiel. Het vooronderzoek met ingreep in de bodem, zijnde veldwerk, verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

Conform de Code van Goede Praktijk artikel 9.3 ligt de beslissing tot natuurwetenschappelijke staalname bij de veldwerkleider. Dit in overleg met de aardkundige en het Agentschap Onroerend Erfgoed wanneer relevant.

2.2.1.3 *Inplanting en methode proefputten:*¹³

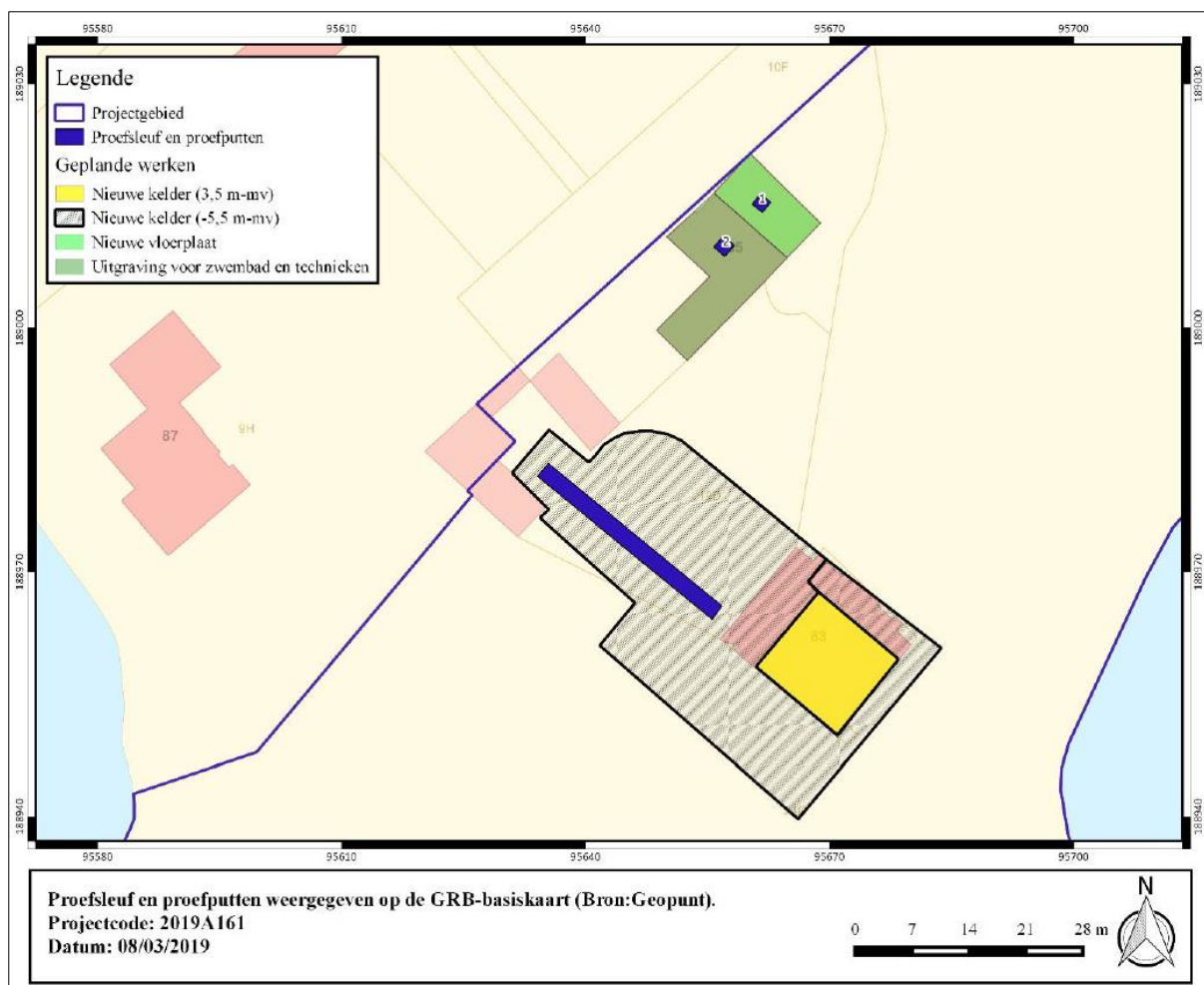
Ter hoogte van de historisch gedocumenteerde bebouwing worden over een gecombineerde oppervlakte van 340 m² nieuwe bodemingrepen voorzien (conciërgewoning 225 m², bijgebouwen 115 m²). Aangezien het koetshuis/conciërgewoning (of een voorloper ervan) reeds wordt aangegeven op de Ferrariskaart, wordt geopteerd voor de aanleg van twee proefputten om de aanwezigheid, de aard en de bewaringstoestand van eventuele oudere restanten of vloerniveaus maximaal te registreren. Beide proefputten zijn minimaal 1,5 m op 1,5 m (in totaal 4,5 m²) groot en dienen inzicht te bieden in de lokale verticale stratigrafie.

De zuidelijke bijgebouwen hebben volgens de bouwhistorische studie een recentere, 20ste eeuwse oorsprong. Hier worden geen proefputten geadviseerd.

De proefput wordt aangelegd door een graafmachine met een tandeloze bak, steeds onder toezicht van minstens de veldwerkleider. Indien de onderzoeksvragen op basis van bovenstaande proefputtenplan niet afdoende kunnen beantwoord worden, dan kan de uitvoerende erkende archeoloog er tijdens het veldonderzoek voor opteren om extra proefputten aan te leggen, of de bestaande put uit te breiden, om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

In de proefput wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht tot op verstoringsdiepte. Dit is 0,5 m-mv voor de proefput in de conciërgewoning en 2 m-mv voor de proefput in het koetshuis. Het aantal vlakken en de aanlegdieptes worden tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. In het geval van diep uitgegraven contexten worden de uitgravingsdieptes aan de hand van boringen achterhaald. Een selectie van het sporenbestand moet onderzocht worden om uitspraken te kunnen doen in functie van een vervolgonderzoek. De kwetsbare sporen worden afgedekt. In elke proefput worden minstens twee profielwanden geregistreerd in functie van de stratigrafische opbouw. De proefput wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van metalen voorwerpen met behulp van een metaaldetector. Zo moet de omvang van de proefput zich evenredig verhouden tot de diepte van het aanlegvlak.

¹³ VAN GOIDSENHOVEN 2019, PVM, pp. 15-16.

Figuur 1: Voorgesteld proefsleuven-en proefputtenplan uit het Pogamma van Maatregelen van de Archeologienota.¹⁴

¹⁴ VAN GOIDSENHOVEN 2019, PVM, p. 16.

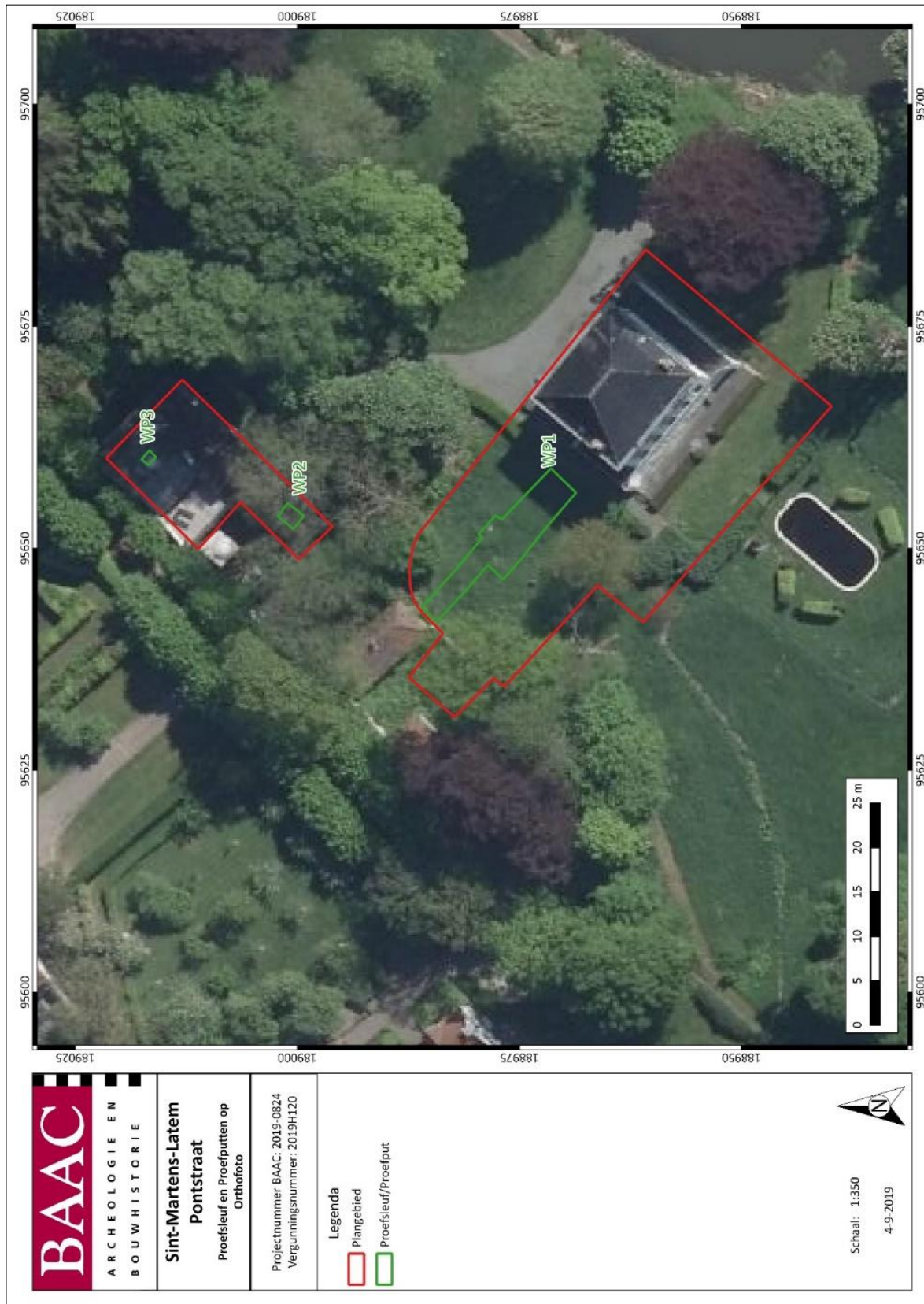
Figuur 2: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek ter hoogte van de proefsleuf (werkput 1).

Figuur 3: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek ter hoogte van de proefput in het koetshuis (werkput 2).

Figuur 4: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek ter hoogte van de proefput in de conciërgewoning (werkput 3).

Plan 4: Inplanting proefsleuven op de orthofoto.¹⁵ (1:1; digitaal; 04/09/2019)

¹⁵ AGIV 2019d

2.2.2 Organisatie van het vooronderzoek

Het onderzoek werd uitgevoerd op 29 en 30 augustus 2019 onder leiding van erkend archeoloog Ben Terryn. Verder werd het veldwerk uitgevoerd door archeologen Kim Frederick en Saskia Van de Voorde.

De proefsleuf (werkput 1) werd aangelegd met behulp van een kraan op rupsbanden van 15 ton met een gladde graafbak van 2 m. De proefputten (werkput 2 en 3) binnen de conciërgewoning en het koetshuis werden manueel gegraven na het uitbreken van de bestaande vloer. Van de sleuf en proefputten werden overzichtsfoto's gemaakt. De werkputten en sporen werden ingetekend door middel van een GPS van het type Geomax Zenith 25 PRO en een RTS van het type Geomax Zoom 80 en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevond, werd het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend van een GIS omgeving werden de verzamelde data verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk grondplan.

Het aanleggen en registreren van de verschillende werkputten werd, omwille van obstakels en de beperkte ruimte in enkele zones, uitgevoerd in verschillende fasen. In een eerste fase werd de eerste 15 meter van de proefsleuf (werkput 1) aangelegd. Er werd gegraven vanaf het kasteel in noordwestelijke richting totdat de kraan niet verder kon door de aanwezigheid van een bijgebouw. In de eerste 7 meter van deze werkput werden daarenboven twee archeologische vlakken aangelegd omdat er zich sporen bevonden op twee niveaus. Na registratie van de sporen op het eerste vlak op ca. 1,20 m onder maaiveld, werd er verdiept naar een tweede vlak dat ongeveer 40 cm lager gelegen was. Omdat in het verdere verloop van de proefsleuf geen sporen werden aangetroffen op het bovenste niveau, werd daar slechts één archeologisch vlak aangelegd, dat min of meer overeenkomt met het diepste niveau in het eerste gedeelte van de sleuf. Na het registreren van de archeologische vlakken in dit deel van de werkput, werd een klein deel van deze sleuf gedicht, zodat de kraan zich kon draaien en het uiterste noordwesten van de sleuf kon aanleggen tot tegen de muur van het bijgebouw. Op deze manier werd een proefsleuf van in totaal ongeveer 21 meter aangelegd (zie Figuur 5) met een totale oppervlakte van 80 m². Dit bedraagt 6,75% van de totale oppervlakte van uitgravingszone (1.185 m²) ter hoogte van het kasteel. Als we in rekening brengen dat hiervan reeds 350 m² is verstoord door de kelders onder het kasteel, werd 9,5% van het onverstoorde deel van de zone onderzocht.

Figuur 5: Foto's genomen tijdens de aanleg en registratie van de sporen in de proefsleuf (werkput 1).

Na het aanleggen van de proefsleuf werd de gracht, die werd aangetroffen in deze werkput, gecoupeerd. Omwille van de beperkte draairuimte van de kraan en om de veiligheid te garanderen tijdens het couperen van dit diepe spoor, diende de coupe in twee aparte delen te worden uitgevoerd. Eerst werd het noordwestelijke deel van de gracht gecoupeerd en nadien het zuidwestelijke deel. Ook werd de proefput verbreed voor de aanleg van profieltrappen omdat de totale diepte van de coupe ongeveer 3,50 m bedroeg. Het noordoostelijke profiel van de proefsleuf werd geregistreerd als bodemkundig transect, waarbij ook de dwarsdoorsnede op de gracht gedocumenteerd kon worden (zie Figuur 6). Tijdens de registratie van de coupe op de grachtvulling werden eveneens de nodige stalen genomen in functie van eventueel natuurwetenschappelijk onderzoek. Door de aanwezigheid van twee recente waterputten aan weerszijde van de werkput, kon een deel van de coupe wel niet volledig tot op diepte worden aangelegd. Door de aanwezigheid van de recente structuren kon hier namelijk niet op een veilige manier een getrapte profielput worden aangelegd.

Figuur 6: Foto's genomen tijdens het registreren van het profiel van de proefsleuf en de coupe op de gracht (werkput 1).

Na het aanleggen van werkput 1 en de registratie van alle sporen en het bodemkundige transect, werden de twee proefputten ter hoogte van de bijgebouwen (werkput 2 en 3) aangelegd. Hierbij werden eerst de aanwezige vloeren uitgebroken, waarna manueel werd verdiept tot de beoogde diepte (zie Figuur 7). Voor werkput 2, ter hoogte van het koetshuis, was dit tot het niveau van de moederbodem. In de conciërgewoning werd werkput 3 verdiept tot de toekomstige verstoringsdiepte. In beide proefputten werden na de aanleg telkens twee profielwanden geregistreerd. De oppervlakte van de proefputten bedroeg respectievelijk 4,30 m² (Werkput 2) en 1,60 m² (Werkput 3).

Figuur 7: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek ter hoogte van de proefputten in het koetshuis (links) en de conciërgewoning (rechts) (werkput 2 en 3).

2.2.3 Afwijkingen uitvoer onderzoek

Het onderzoek werd uitgevoerd volledig conform de opgestelde methode en strategie en conform de Code van Goede Praktijk.

In regel werden alle sleuven en proefputten aangelegd zoals voorgesteld in het Programma van maatregelen van de Archeologienota (ID10474). Toch is op enkele punten afgeweken van het voorgestelde proefsleuvenplan omwille van verschillende obstakels die werden aangetroffen binnen het plangebied.

In de zone van de proefsleuf diende voor de locatie van de sleuf rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van verschillende recente waterputten, een mazouttank en enkele leidingen in de ondergrond (zie Figuur 8, Figuur 9 en Plan 5). Daarnaast was ook een bovengrondse elektriciteitskabel aanwezig die het onmogelijk maakte om de sleuf op een veilige manier aan te leggen op de locatie die in het Programma van Maatregelen van de Archeologienota (ID10474) werd vooropgesteld. Ook diende er rekening gehouden te worden dat er voldoende afstand werd gehouden van de beschermde bomen aan de randen van de onderzoekszone. Tot slot kon de sleuf niet verder worden aangelegd in het uiterste noordwesten van het plangebied, omdat hier een ijzeren hek en een bijgebouw aanwezig waren.

Figuur 8: Foto's van de aanwezige verstoringen binnen het plangebied ter hoogte van de proefsleuf. Links: de opening naar de bakstenen waterput en op de achtergrond de bomen aan de rand van het plangebied; Centrum: dekplaat van een betonnen put tegen het kasteelgebouw en de vandaaruit vertrekkende leiding; Rechts: de bovengrondse kabel boven het plangebied.

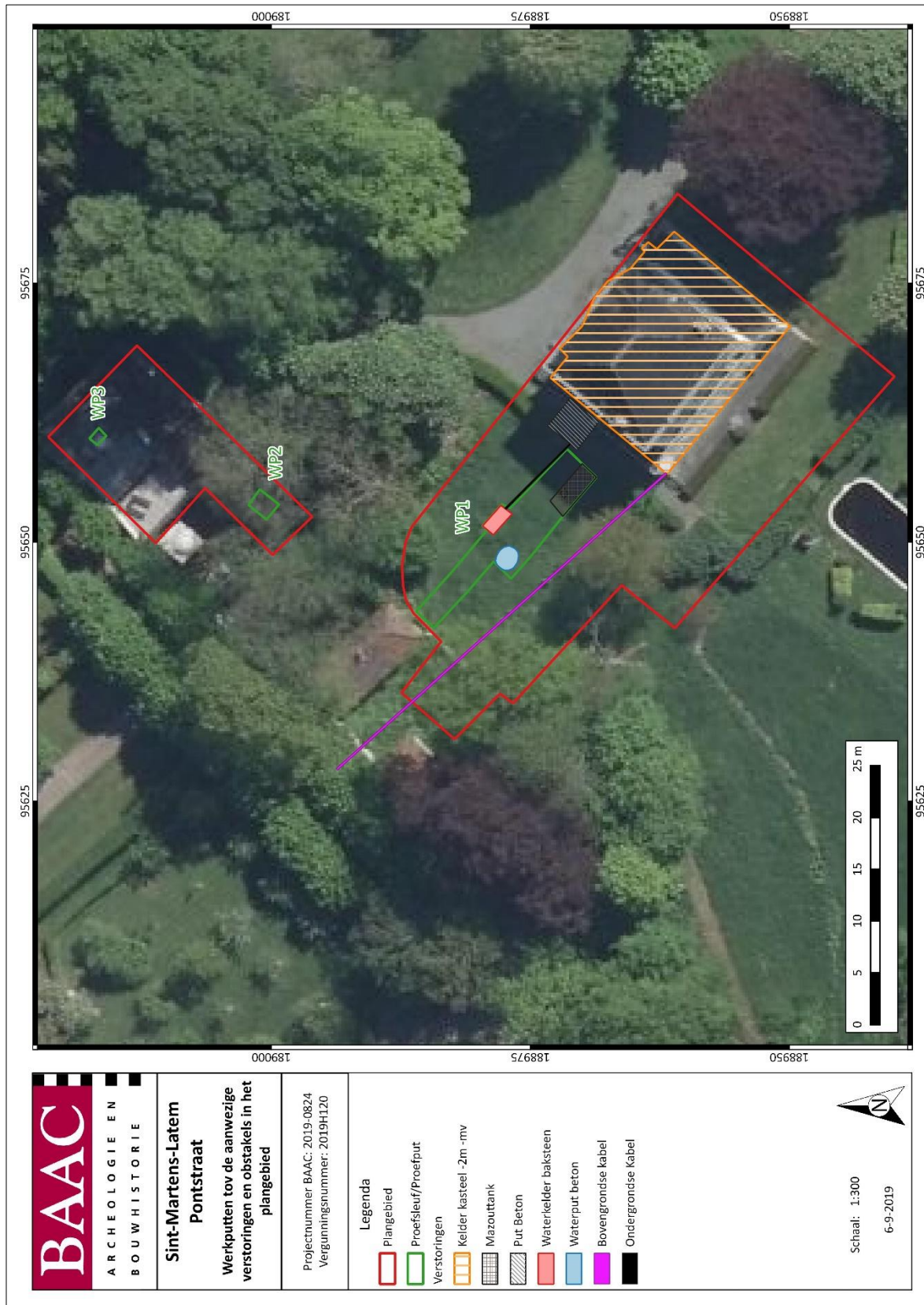
Figuur 9: Foto's van de aanwezige verstoringen binnen het plangebied. Links: onderaan de ronde betonnen waterput en bovenaan de bakstenen waterput; Rechts: het ijzeren hek aan de noordwestelijke zijde van het plangebied.

Werkput 2, de proefput gepland in de zone waar de uitgraving tot 2 m-mv is voorzien, bleek zich te bevinden midden in de keukenruimte van de voormalige conciërgewoning. Aangezien de locatie van deze proefput in het midden van de woning betekende dat het uitgraven en registreren ervan uiterst complex zou worden, werd de proefput verplaatst naar de schuur ten zuiden van de woning. Deze ruimte had verschillende grote poorten die het uitgraven en wegvoeren van de grond en het opmeten en registreren van de proefput eenvoudiger maakten.

Tot slot diende er ook een kleine wijziging te gebeuren ter hoogte van werkput 3. Deze proefput was gepland in het noordelijke deel van de conciërgewoning. Ook hier werd het uitgraven en registreren van de proefput bemoeilijkt door de locatie binnen de woning. Omdat het bij het uitbreken al vrij snel duidelijk werd dat er nog intacte kabels en leidingen aanwezig waren in de vloerfundering, werd beslist om de afmetingen van de put enigszins te beperken. Teneinde geen kabels of leidingen te raken tijdens het mechanisch uitbreken van de betonnen funderingsvloer (zie Figuur 7 en Figuur 22). De uiteindelijke afmetingen van deze put bedragen 1,40 m op 1,20 m en zijn dan ook iets kleiner dan de 1,50 m op 1,50 m die werd vooropgesteld in het programma van maatregelen.

2.2.1 Inbreng specialisten en externe wetenschappelijke begeleiding

Er werd geen beroep gedaan op externe specialisten.

Plan 5: Aangelegde werkputten ten opzichte van de aanwezige verstoringen binnen het plangebied. ¹⁶ (1:1; digitaal; 06/09/2019)

¹⁶ AGIV 2019d

2.3 Assessmentrapport

2.3.1 Assessment onderzoeksterrein

2.3.1.1 Landschappelijke en aardkundige situering

Een uitgebreide beschrijving van de landschappelijke en aardkundige situering werd reeds gegeven in hoofdstuk 1.4.1 “Fysisch geografische en geologische situatie” in het verslag van resultaten van de archeologienota “Archeologienota Pontstraat 83 Sint-Martens-Latem, Oost-Vlaanderen” (ID10474).¹⁷

2.3.1.2 Bodem, paleolandschap en referentieprofielen

Een uitgebreide beschrijving van de bodem en paleolandschap werd reeds gegeven in hoofdstuk 1.4.1 “Fysisch geografische en geologische situatie”, hoofdstuk 2.4.1 “Lithologie, lithostratigrafie en bodem” en hoofdstuk 2.5 “Aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied” in het verslag van resultaten van de archeologienota “Archeologienota Pontstraat 83 Sint-Martens-Latem, Oost-Vlaanderen” (ID10474).¹⁸ Tijdens het landschappelijk bodemonderzoek dat in deze fase werd uitgevoerd, kon reeds een duidelijk beeld verkregen worden van de bodemopbouw binnen het plangebied. In de boringen werden geen bodemhorizonten waargenomen. De moederbodem was onmiddellijk onder de versterking of grachtafzetting aanwezig. In alle boringen was sprake van versterking of ophoging.¹⁹

Plan 6: Locatie van de profielen en werkputten binnen het plangebied op het GRB.²⁰ (1:1; digitaal; 09/09/2019)

Tijdens het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek werden in totaal vier bodemprofielen geregistreerd. Ter hoogte van de proefsleuf werd quasi het gehele noordoostelijke bodemprofiel geregistreerd door middel van twee bodemprofielen (profiel 1.1 en profiel 1.2). In beide proefputten (werkput 2 en

¹⁷ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

¹⁸ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

¹⁹ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

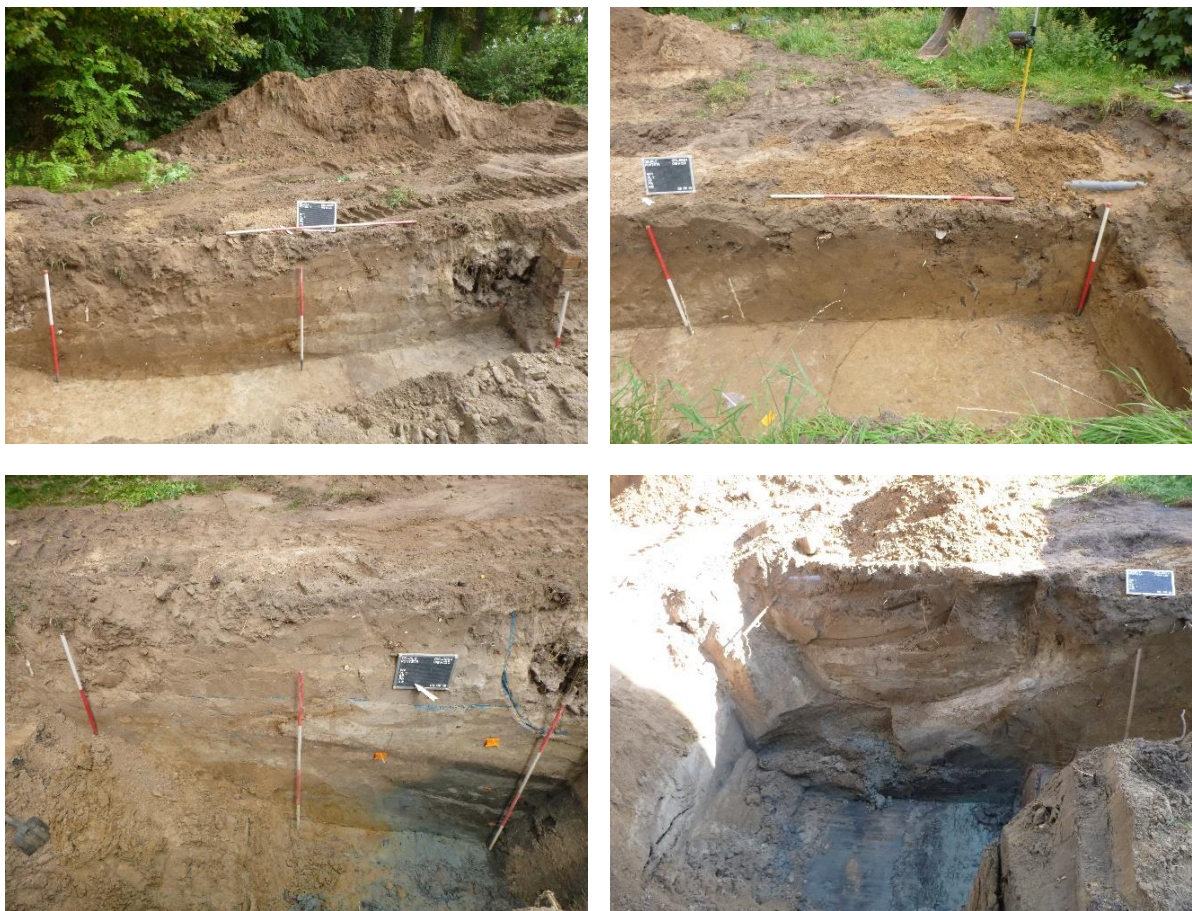
²⁰ AGIV 2019c

werkput 3) werden telkens twee profielwanden gedocumenteerd. In werkput 3 werden de bodemprofielen slechts aangelegd tot op de verstoringsdiepte van 0,50 m –mv, waarbij het niveau van de moederbodem nog niet werd bereikt.

Uit de resultaten van de geregistreerde profielwanden blijkt dat de bodem binnen het plangebied niet meer intact is. De moederbodem werd meteen aangetroffen onder de antropogene ophogingen of verstoringen. Dit bevestigt dus het beeld dat werd verkregen tijdens het landschappelijke bodemonderzoek. Hieronder volgt de beschrijving van de geregistreerde bodemprofielen.

Werkput 1; Profiel 1.1 en 1.2:

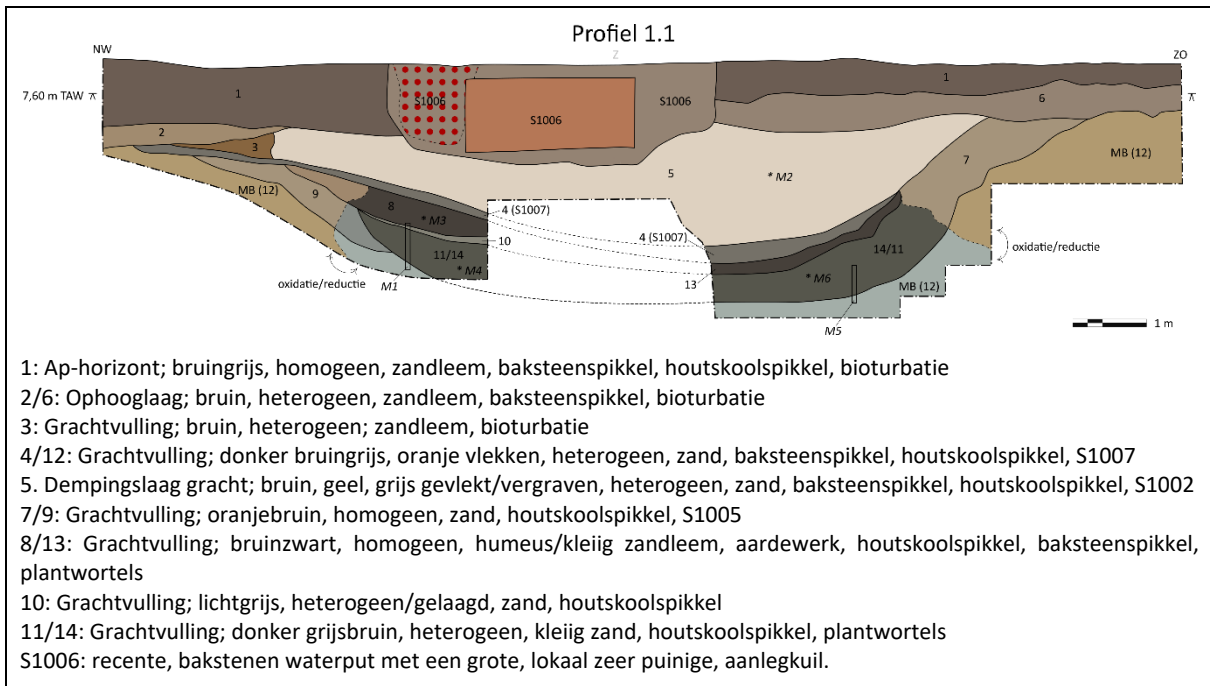
De bodemopbouw van de noordoostelijke profielwand van werkput 1 werd geregistreerd in twee profielen. Profiel 1.1 werd gedocumenteerd na het couperen van de hier aanwezige gracht. Het profiel is in totaal 15 meter lang en op het diepste punt tot 3,50 meter onder maaiveld (4,50 m TAW). In het uiterst westelijke deel van deze werkput werd een tweede profiel geregistreerd, profiel 1.2.

Figuur 10: Profielfoto's van profiel 1.1: Met bovenaan het profiel voor de coupe op de gracht en onderaan na het couperen van de gracht.

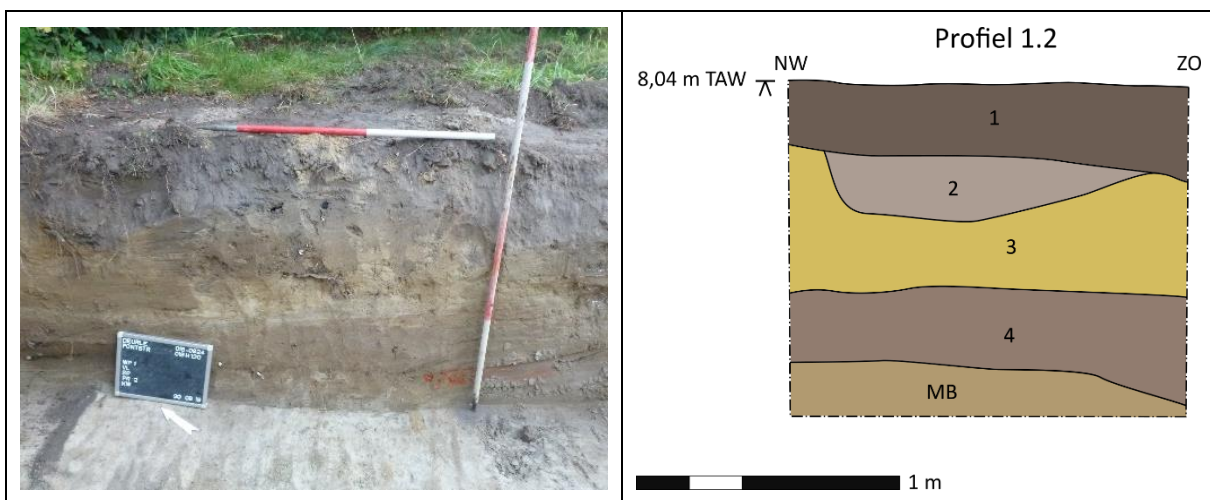
In beide profielen is de bodemopbouw min of meer gelijkaardig. De moederbodem wordt afgedekt door verschillende antropogene ophogingslagen (Ap-horizonten). In profiel 1.1 (Figuur 10 en Figuur 11) wordt de moederbodem afgedekt door twee ophogingslagen. De bovenste is een donkerbruingrijze Ap-horizont (laag 1) met een zandleemtextuur en inclusies van baksteen-, houtskoolspikkels en matig veel sporen van bioturbatie. De tweede laag (laag 2/6) is eveneens een antropogene ophogingslaag, maar deze is lichter bruin van kleur en bevat minder baksteen- en houtskoolspikkels en sporen van bioturbatie. Deze laag gaat geleidelijk over in de moederbodem. De moederbodem bevindt zich tussen 0,70 meter (in het oosten) en 1,00 meter (in het westen) onder het

maaveld. Centraal in het bodemprofiel werd de coupe op gracht S1005/S1007 geregistreerd, waarbij verschillende grachttopvullingen konden worden onderscheiden.

Figuur 11: Profieltekening en beschrijving van Profiel 1.1.

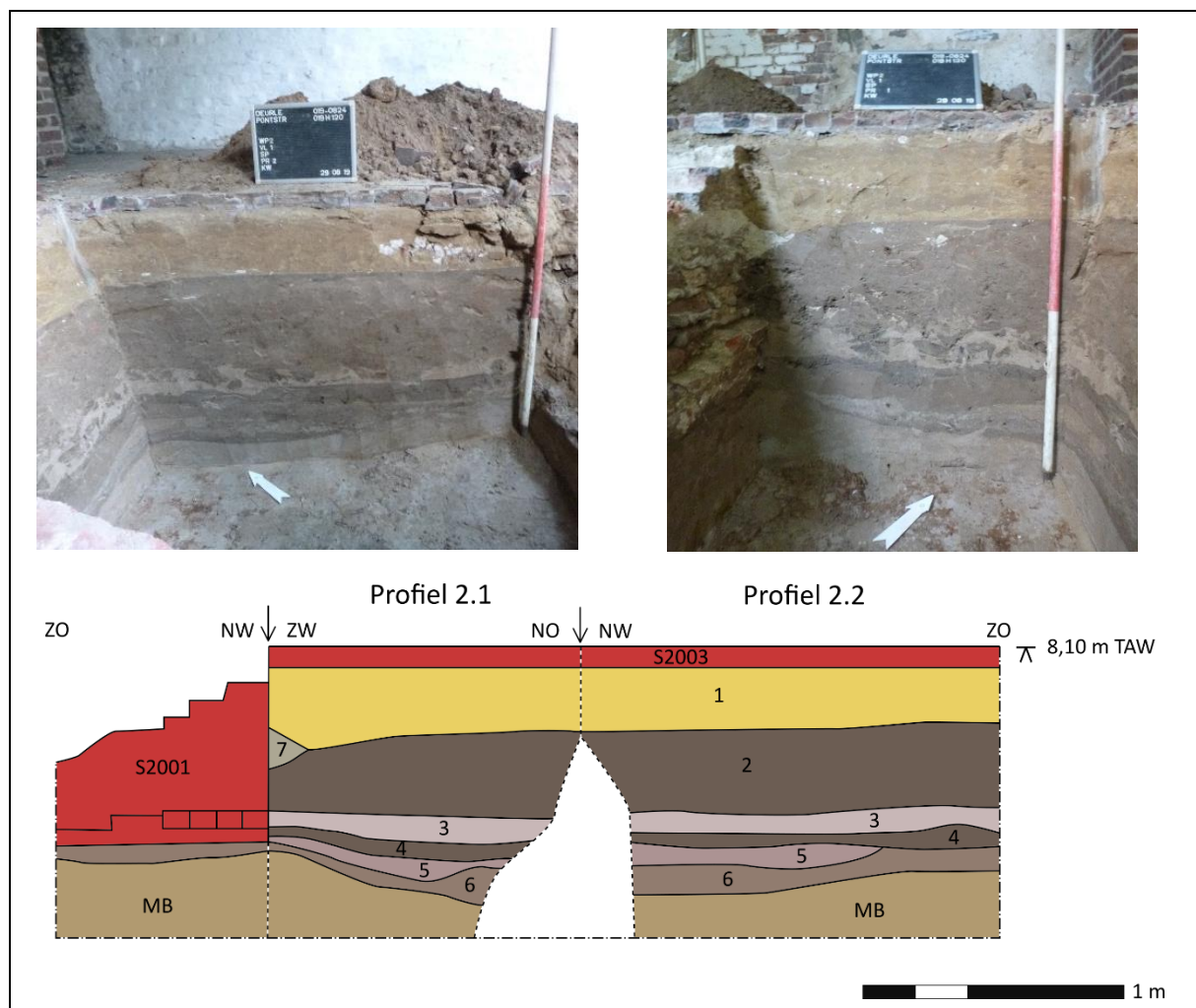
In het uiterste westen van werkput 1 werd een tweede bodemprofiel (Profiel 1.2) geregistreerd (Figuur 12). De bodemopbouw is gelijkaardig aan profiel 1.1, behalve dat ter plaatse drie verschillende antropogene ophogingslagen bovenop de moederbodem kunnen worden onderscheiden. Meteen onder de donkerbruin-grijze Ap-horizont (1) bevindt zich nog een recente kuil (2) met veel wortels en baksteenspikkels, vermoedelijke een plantgat van een boom of struik. Hieronder bevindt zich een lichtbruine, zeer zandige ophogingslaag (3) met inclusies van baksteen en houtskool. Tussen deze laag, die ongeveer 0,50 meter dik is, en de moederbodem bevindt zich nog een derde antropogene ophogingslaag (4) van ongeveer 35 cm dik. Deze laag is bruin-grijs van kleur en bevat inclusies van baksteen en wortels. De moederbodem bevindt zich ter plaatse van profiel 1.2 op 1,15 meter onder het maaiveld.

Figuur 12: Foto en tekening van profiel 1.2.

Werkput 2; Profiel 2.1 en 2.2

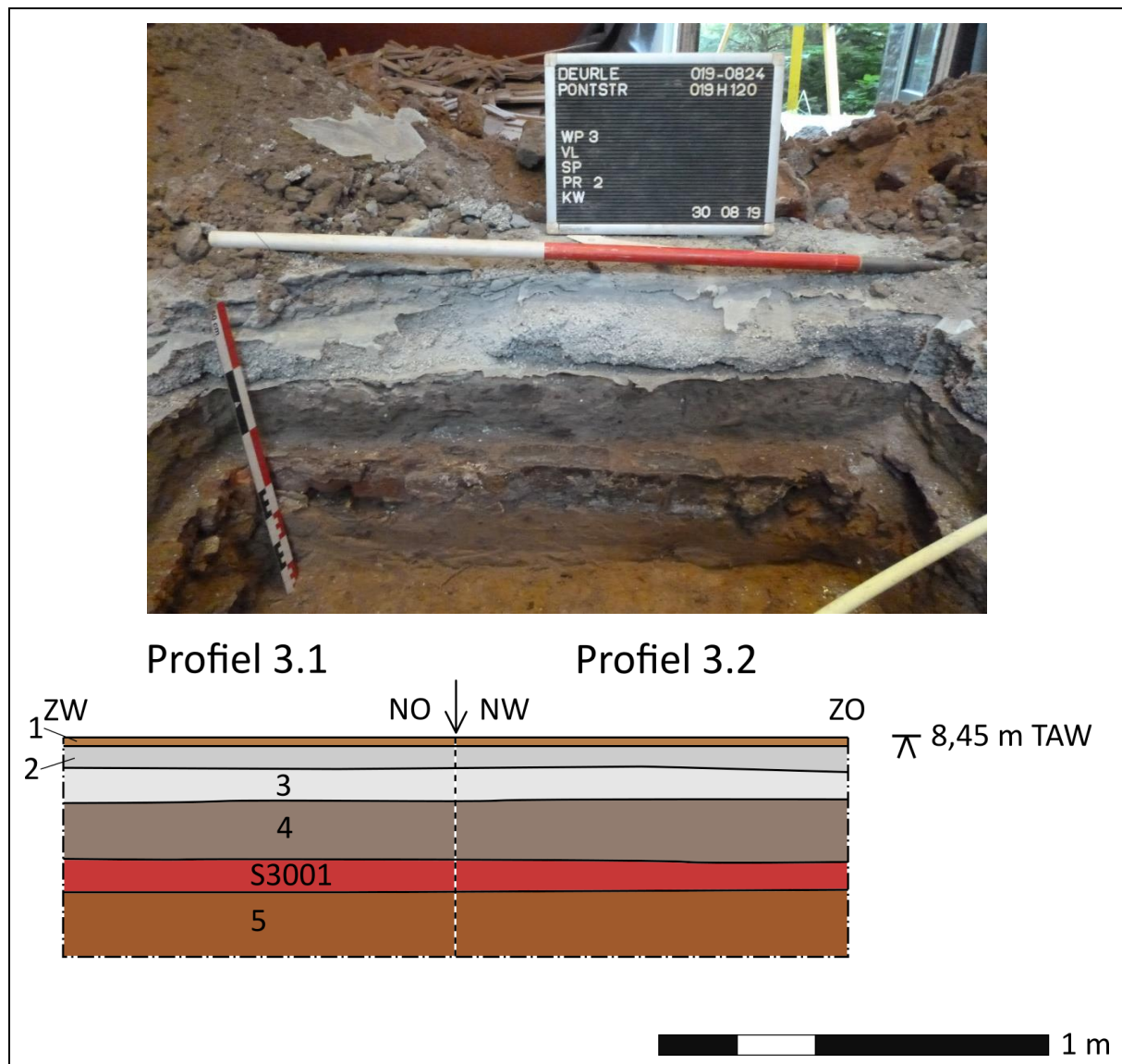
In werkput 2, de proefput in het koetshuis, werden zowel het westelijke (profiel 2.1) als het noordelijke (profiel 2.2) profiel geregistreerd (Figuur 13). Ook in deze profielen werd geen natuurlijke bodemopbouw waargenomen. De moederbodem, die werd aangetroffen tussen 0,80 en 0,90 meter onder de bakstenen vloer van het gebouw, wordt namelijk afgedekt door verschillende antropogene ophogingslagen. Onder de bakstenen vloer (S2003) bevindt zich een homogene bruine vlijlaag (1) uit zand met inclusies van kalkmortel en baksteen. Onder deze vlijlaag bevinden zich verschillende zeer compacte en heterogene zandige ophogingslagen (2-6) die afwisselend donkerbruin en grijs zijn en allemaal in meer of mindere mate inclusies bevatten van baksteen- en mortelbrokjes. Tegen muur 2001 bevindt zich een concentratie kalkmortel (7). In de stratigrafische sequentie is enkel laag 6 ouder dan de bakstenen funderingsmuur 2001 die in het zuidwesten van profiel 2.1 werd aangetroffen. Er is geen funderingssleuf zichtbaar in relatie met de muur, waardoor wordt aangetoond dat de andere lagen (1-5) later tegen deze muur zijn aangebracht en vermoedelijk te maken hebben met ophoogwerken of graafwerken binnen het gebouw.

Figuur 13: Foto's en profieltekening van Profiel 2.

Werkput 3; Profiel 3.1 en 3.2

De bodemopbouw ter hoogte van werkput 3 werd niet tot op het niveau van de moederbodem geregistreerd. De proefput werd namelijk onderzocht tot de geplande verstoringsdiepte van 0,50 m onder de bestaande vloer. Ook in deze proefput werd zowel het westelijke als noordelijke profiel geregistreerd (Figuur 14). De bestaande vloer bestaat uit een houten laminaatvloer (1) die gefundeerd wordt door een stabilisatielaag uit cement (2) en een isolatielaag (3) tussen twee lagen plastic die bestaat uit een mengeling van isolatiekorrels en cement. Daaronder ligt een homogene grijsbruine ophogingslaag (4) zand die bovenop een ouder vloerniveau uit bakstenen (S3001) is opgebracht. Onder deze oudere vloer bevindt zich een bruine zandige ophogingslaag (5) met inclusies van mortel en baksteenbrokjes.

Figuur 14: foto en tekening van profiel 3.

2.3.1.3 *Historiek*

Een uitgebreide beschrijving van de historiek van het plangebied en omgeving werd reeds gegeven in hoofdstuk 1.4.2 “Historische en archeologische voorkennis” in het verslag van resultaten van de archeologienota “*Archeologienota Pontstraat 83 Sint-Martens-Latem, Oost-Vlaanderen*” (ID10474).²¹

2.3.1.4 *Archeologisch kader*

Een uitgebreide beschrijving van de historiek van het plangebied en omgeving werd reeds gegeven in hoofdstuk 1.4.2 “Historische en archeologische voorkennis” in het verslag van resultaten van de archeologienota “*Archeologienota Pontstraat 83 Sint-Martens-Latem, Oost-Vlaanderen*” (ID10474).²²

2.3.1 **Assessment sporen en structuren**

2.3.1.1 *Manifestatie archeologische site aan huidig oppervlak*

Ter hoogte van het plangebied situeert zich het Kasteel Ter Laecke. De oudste kern van dit kasteel behoorde tot het vroegere feodale verblijf van de gelijknamige heerlijkheid. Het leengoed is reeds vermeld in de 15e eeuw en wordt ook weergegeven op een kaart uit het rentenboek van Nevele uit 1644. Ook op de Ferrariskaart is het kasteeldomein afgebeeld. Ter hoogte van het huidige kasteel is reeds bebouwing aanwezig, omgeven door een vierhoekige walgracht met een opening aan de noordoostelijke zijde. Precies ten noorden van de walgrachtsite zijn enkele bijgebouwen waar te nemen. Het huidige conciërgegebouw en bijgebouw gaan hier op terug.

2.3.1.2 *Stratigrafie van de site*

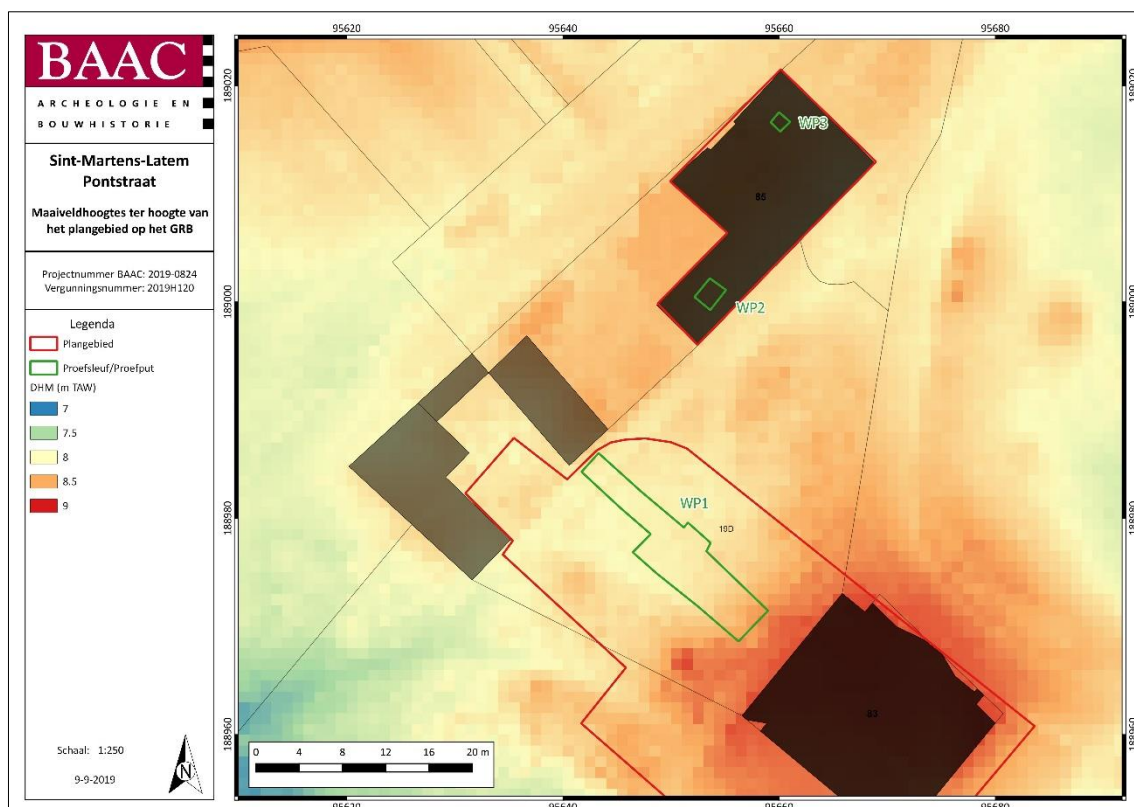
In het oostelijke deel van werkput 1, de proefsleuf ter hoogte van de omwalde kasteelsite, werden twee archeologisch relevante niveaus aangelegd. Het eerste niveau werd aangelegd op een hoogte van 7,20-7,10 m TAW in de top van de moederbodem, ongeveer 1,10 meter onder het maaiveld. Na registratie van de sporen die op dit niveau werden aangetroffen, werd verdiept naar een tweede archeologisch niveau dat op een hoogte van 7,00 – 6,60 m TAW gelegen was, gemiddeld ongeveer 1,30 meter onder het maaiveld. Deze verdieping was noodzakelijk om de aflijning van de gracht duidelijk in beeld te krijgen in het uiterste oosten van de proefsleuf. Dit niveau werd aangehouden in het resterende deel van werkput 1.

In werkput 2 werd slechts één archeologisch vlak aangelegd. Dit vlak bevindt zich in de top van de moederbodem op een hoogte van 7,10 m TAW, ongeveer 1 meter onder het vloerniveau van het koetshuis. In werkput 3 werden twee archeologische relevante niveaus geregistreerd. Het eerste niveau bevond zich bovenop de oudere vloer die op 0,30 meter onder de huidige vloer gelegen was (8,15 m TAW). Het tweede niveau komt overeen met de toekomstige verstoringsdiepte van 0,50 meter onder de huidige vloer (7,95 m TAW).

²¹ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

²² VAN GOIDSENHOVEN 2019.

Plan 7: Vlakhoogtes vlak 1.²³Plan 8: Vlakhoogtes vlak 2.²⁴²³ AGIV 2019c.²⁴ AGIV 2019c.

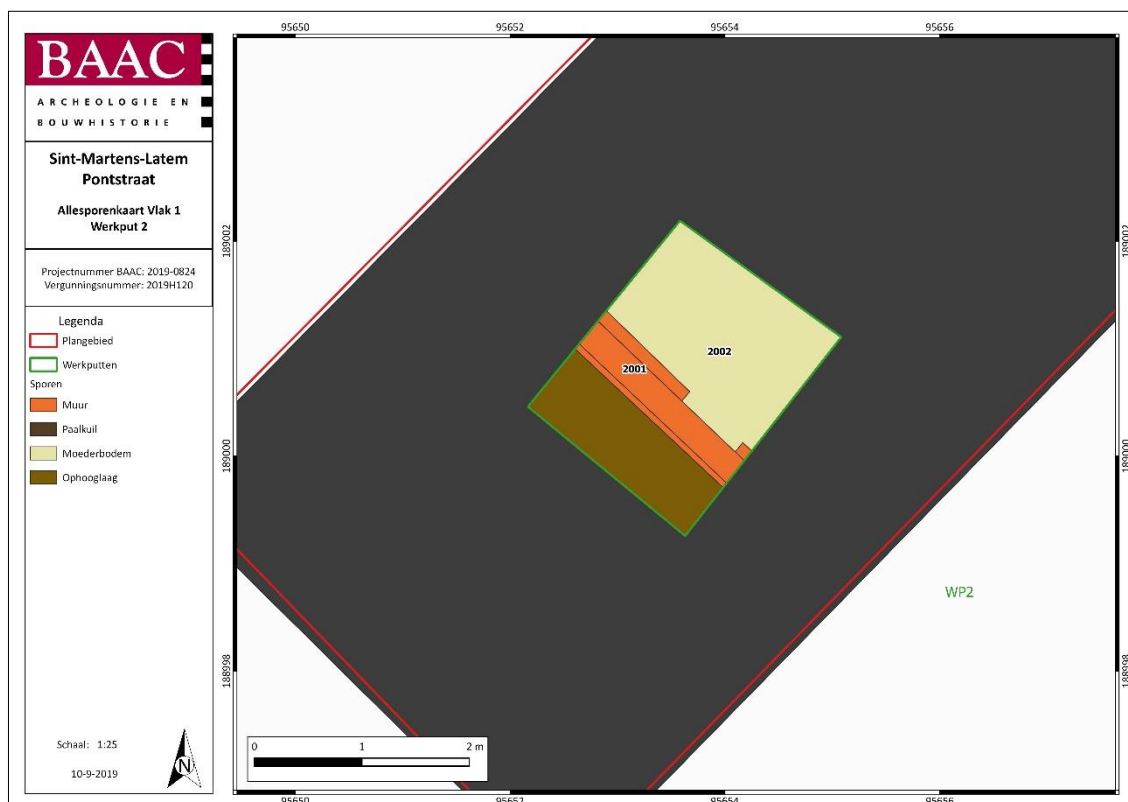
Plan 9: Maaiveldhoogtes ter hoogte van het plangebied op GRB.²⁵

²⁵ AGIV 2019b; AGIV 2019a.

2.3.1.3 Weergave onderzoek: kaarten

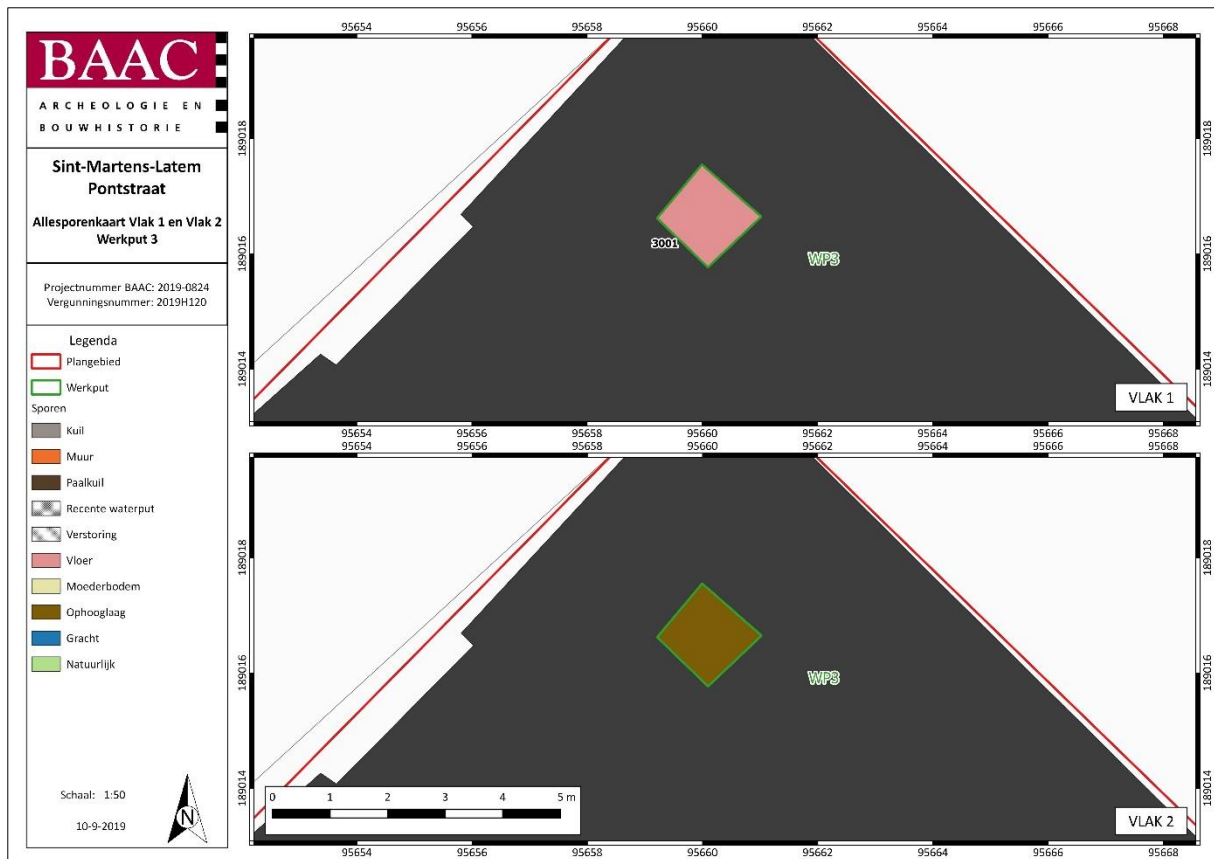
Plan 10: . Allesporenkaart vlak 1 en vlak 2 werkput 1 op de GRB-kaart.²⁶

Plan 11: . Allesporenkaart vlak 1 werkput 2 op de GRB-kaart.²⁷

²⁶ AGIV 2019b; AGIV 2019a.

²⁷ AGIV 2019b; AGIV 2019a.

Plan 12: . Allesporenkaart vlak 1 en 2 werkput 3 op de GRB-kaart.²⁸

2.3.1.4 Beschrijving sporenbestand

In totaal werden tijdens het proefsleuvenonderzoek 11 spoornummers uitgedeeld, waarvan zeven in werkput 1, drie in werkput 2 en één in werkput 3. Het sporenbestand bevat zowel grondsporen (kuilen, paalkuilen en grachtvullingen) alsook muurwerk (vloeren en funderingen). Hieronder worden per werkput de sporen besproken.

Werkput 1:

In de proefsleuf werden op twee archeologische niveaus in totaal zeven sporen geregistreerd. Sporen 1001 tem 1006 werden op vlak 1 geregistreerd, sporen 1002, 1005 en 1007 op vlak 2. Het betreft één kuil (spoor 1001), vijf sporen die onderdeel uitmaken van de grachtvulling (sporen 1002, 1003, 1004, 1005 en 1007) en een bakstenen waterput (spoor 1006).

De bakstenen waterput (spoor 1006) is rechthoekig (2,60 x 1,40 m) van vorm, 1,20 m diep ingegraven in de bodem en opgebouwd uit rode industriële snelbouwbakstenen. De structuur kan als recent worden geïnterpreteerd. Ook kuil 1001 kan als recent worden gedateerd. Het betreft een ovaalvormige kuil die in het uiterste oosten van de sleuf werd aangetroffen. De heterogene grijsbruine vulling met lichtbruine vlekken van het spoor heeft inclusies van baksteen- en houtskoolspikkels en komt overeen met het materiaal uit de Ap-horizont.

²⁸ AGIV 2019b; AGIV 2019a.

Figuur 15: coupefoto van kuil, spoor 1001.

De grachtvullingen die in het vlak werden gedocumenteerd bestaan uit een centrale heterogene dempingslaag (spoor 1002) die zowel aan de oostelijke (spoor 1005) als de westelijke zijde (spoor 1007) wordt geflankeerd door een homogene donkerbruine grachtvulling. De totale breedte van de gracht op vlak 2 bedraagt 10,50 meter. De centrale heterogene dempingslaag bestaat uit een zeer zandig materiaal met een gevlekte geel, bruine en grijze kleur. De inclusies in deze laag bestaan uit baksteenbrokken, houtskoolspikkels en aardewerk. In deze laag werd eveneens spoor 1004 ingekrast. Het spoor werd eerst geïnterpreteerd als kuil, maar bleek bij het couperen onderdeel te zijn van de grachtvulling. De twee homogene donkerbruine grachtvullingen (spoor 1005 en 1007) die de centrale dempingslaag flankeren, hebben een zandleemtextuur en de inclusies bestaan uit aardewerk, baksteen- en houtskoolspikkels.

Figuur 16: Vlakfoto van vlak 2 in werkput 1 ter hoogte van de gracht, met links spoor 1005 en 1002 en rechts spoor 1007 en 1002. Op de rechtse foto is ook de recente bakstenen waterkelder (spoor 1006) zichtbaar.

Na registratie in het vlak werd het spoor gecoupeerd. Dit diende, omwille van ruimtegebrek voor de kraan en de aanwezigheid van twee recente waterputten aan weerszijde van de proefsleuf, te gebeuren in twee fasen. Door de aanwezigheid van de twee waterputten, de diepte van het spoor en het insijpelende grondwater kon uiteindelijk ook een deel van het spoor niet tot op de totale diepte gecoupeerd worden omdat er geen veilige profielput met trapwanden kon worden aangelegd. Aan de hand van de delen die wel gedocumenteerd konden worden, kan het gehele grachtprofiel alsnog worden vervolledigd en kunnen ook de verschillende grachtvullingen worden beschreven (Figuur 10 en Figuur 18).

De opvulling van de gracht bestaat onderaan uit verschillende natuurlijke opvullingslagen (lagen 4, 7 tem 11 en 13 tem 14) (Figuur 17). Deze lagen bestaan uit een humeus sediment met een kleiige

zandtextuur. Ze zijn donker grijsbruin van kleur en hebben lichtere, minder humeuze vlekken. Ze bevatten een grote hoeveelheid plantaardig materiaal zoals wortels, stukjes hout en riet en inclusies van aardewerk, baksteenspikkels en houtskoolspikkels. De donkere lagen worden afgewisseld door enkele dünnere, minder humeuze zandlaagjes met een lichtgrijze kleur (lagen 4 en 10). Een mogelijke verklaring voor het afwisselend voorkomen van humeuze, donkere lagen en lichtere zandlagen kan samenhangen met de aan- en afwezigheid van water in de gracht. Er werden geen antropogene stortlagen aangetroffen waaruit blijkt dat de gracht werd gebruikt als stortplaats van het huishoudelijk afval afkomstig van de bewoners van de kasteelsite. Er werden wel verschillende scherven aardewerk ingezameld tijdens het couperen van de grachtvullingen. Dit aardewerk en steengoed dateert allemaal uit de postmiddeleeuwse periode, tussen de late 16de en de 18de eeuw. Ook werden verschillende stalen genomen uit deze lagen ten behoeve van eventueel natuurwetenschappelijk onderzoek (14C, macrorestenonderzoek en pollenanalyse) (Figuur 18). De natuurlijke opvullingslagen worden afgedekt door het heterogene dempingspakket (laag 5 en 3) dat in het vlak werd gedocumenteerd als spoor 1002. Het aardewerk dat in dit pakket werd aangetroffen dateert uit de 17de en 18de eeuw en plaatst de gebeurtenis van het dempen dus in dezelfde periode. Deze laag wordt op haar beurt afgedekt door de Ap-horizont. De totale diepte van het spoor bedraagt 2,40 meter, van de bovenzijde van het spoor op ongeveer 0,80 m onder het maaiveld tot en met het diepste punt op 3,20 meter diep.

Figuur 17: detailfoto van de onderste humeuzevullingslagen van de gracht.

De datering van de grachtstructuur in de postmiddeleeuwse periode (16de-18de eeuw) en de demping ervan op het einde van deze periode, sluit nauw aan bij de gegevens die bekend zijn uit de historische bronnen. De oudste vermelding van het Kasteel ter Laecke dateert namelijk uit de 15de eeuw en op een kaart uit het rentenboek van Nevele uit 1644 en de Ferrariskaart (ca. 1775) wordt een omwalde kasteelsite afgebeeld. Op de kadasterkaarten uit de tweede helft van de 19de eeuw is de gracht gedempt en niet meer zichtbaar. We kunnen dus concluderen dat de archeologische gegevens, verzameld tijdens het proefsleuvenonderzoek, de historische bronnen onderschrijven. Er werden tijdens het proefsleuvenonderzoek geen sporen aangetroffen die afkomstig kunnen zijn van een eventueel middeleeuwse voorloper van het huidige kasteel. Zo konden er in het bodemtransect geen ophogingslagen aangeduid worden die gelinkt kunnen worden aan een middeleeuwse motteheuvel. Indien er sprake is geweest van een middeleeuwse motte, lag deze vermoedelijk ter hoogte van het huidige kasteelgebouw en zijn de resten hiervan reeds volledig verstoord bij het uitgraven van de bestaande kelder van het gebouw. Ook in de grachtvulling werden geen vondsten aangetroffen, die er op zouden wijzen dat deze gracht reeds in de middeleeuwen werd aangelegd.

Werkput 2:

In werkput 2 werden in totaal drie spoornummers uitgeschreven. De huidige bakstenen vloer van het koetsgebouw werd als spoor 2003 geregistreerd. Deze vloer bestaat uit rode bakstenen met formaat 18x9x4 cm en zijn vastgezet met een harde grijze kalkmortel met inclusies van kalkbrokjes en houtskool. Op sommige plaatsen in de vloer zijn recente herstellingswerken uitgevoerd waarbij cementmortel werd gebruikt. De vloer ligt op homogene bruine vlijlaag uit zand met inclusies van kalkmortel en baksteen. Onder deze vlijlaag bevonden zich in het profiel (zie 2.3.1.2) nog verschillende antropogene ophogingslagen bovenop de moederbodem, die tussen 0,80 en 0,90 meter onder de bovenzijde van de bakstenen vloer werd aangetroffen. Aardewerk dat in deze lagen werd aangetroffen dateert uit de postmiddeleeuwse periode 16de-18de eeuw.

Figuur 19: Foto van vlak 1 in werkput 2. Centraal funderingsmuur 2001 die zich in het midden van de ruimte bevindt, net tussen de twee poortingen. Spoor 2002 is zichtbaar in het vlak

Meteen onder de vloer werd centraal in de proefput een bakstenen funderingsmuur aangetroffen (spoor 2001). Deze muur is 24 cm breed en opgebouwd uit oranje- en witte bakstenen met formaat 24x10x5 cm en een stevige witgrijze kalkmortel. De onderste baksteenlaag van de fundering springt nog een halve steen uit ten opzichte van de rest van de muur. De onderzijde van de muur bevindt zich op 0,75 meter onder maaiveld, op 7,39 m TAW. Deze muur wordt geïnterpreteerd als een oude binnenmuur, die de ruimte in een oudere periode in twee gelijke delen verdeelde. In een meer recente fase werd deze muur (spoor 2001) afgebroken, waarna er een nieuwe vloer (spoor 2003) werd gelegd. Dit kan afgeleid worden op basis van de structuur van het koetshuis, dat aan de oostelijke zijde vier ingangen heeft die zijn afgesloten met een poort. Vermoedelijk gaven deze vier poorten in de oorspronkelijke fase uit op vier aparte ruimtes die van elkaar waren afgescheiden met een muur. In de huidige structuur is de meest noordelijke ruimte onderdeel van de conciërgewoning, de daaropvolgende ruimte is nog in oorspronkelijke staat met tussenmuren aan beide zijden en de twee meest zuidelijke ruimtes, waar de proefput werd gegraven, zijn samengevoegd tot één enkele ruimte (Figuur 20).

In de proefput werd op het niveau van de moederbodem nog een paalkuil (spoor 2002) geregistreerd. De vulling van het spoor is zeer heterogeen, heeft een bruingrijs tot lichtgrijs gevlekte kleur en inclusies van houtskoolspikkels (Figuur 21). De vulling van het spoor vertoont grote overeenkomst met de

antropogene ophogingslagen uit de postmiddeleeuwse periode die bovenop de moederbodem zijn gelegen. Voor de paalkuil kan dan ook een gelijktijdige datering naar voor worden geschoven.

Figuur 20: Foto van de buitenzijde van het koetshuis met aanduiding van de vier ingangen en de reconstructie van spoor 2001. Tussen ruimte 1 en 2 en tussen 2 en 3 is tot op heden nog steeds een muur aanwezig.

Figuur 21: Coupefoto van spoor 2002.

Werkput 3:

Spoor 3001 is het enige spoor dat in werkput 3 werd geregistreerd. Het betreft de oudere bakstenen vloer die werd aangetroffen op 0,30 meter onder de huidige laminaatvloer. De bovenzijde van de vloer ligt op 8,16 m TAW en deze hoogte komt overeen met de bovenzijde van de bakstenen vloer (spoor 2003) die ter hoogte van werkput 2 werd aangetroffen, namelijk 8,13 m TAW. Ook het formaat van de gebruikte bakstenen, 19x8x5cm, en de grijze kalkmortel is gelijkaardig. In tegenstelling met de vloer uit werkput 2 zijn de bakstenen van deze vloer wel op hun zijkant gelegd. Onder de vloer werd een vlijlaag aangetroffen die bestaat uit bruin zand met inclusies van mortel en baksteenbrokjes. Er werden geen vondsten ingezameld tijdens de aanleg en registratie van deze werkput. Op basis van de kenmerken van de baksteen, de gebruikte mortel en de gelijkenissen met de vloer die werd aangetroffen in het koetshuis ter hoogte van werkput 2 (spoor 2003), kunnen we de aanleg van deze vloer eveneens situeren in postmiddeleeuwse periode.

Figuur 22: Foto van bakstenen vloer spoor 3001 in werkput 3. Bij het graven van de proefput werd duidelijk dat er zich nog intacte kabels en leidingen bevonden in de funderingslaag onder de huidige laminaatvloer.

2.3.2 Assessment vondsten

Er zijn in totaal 14 vondstnummers uitgeschreven. De vondsten zijn verzameld bij het aanleggen van het vlak en het couperen van sporen. De vondsten die gedaan zijn bij de aanleg van het vlak konden worden gekoppeld aan een spoor. De aangelegde archeologische vlakken werden na de aanleg onderzocht door middel van een metaaldetector. Alle vondsten zijn beschreven in de determinatietabel (Tabel 1) en vondstenlijst (zie bijlage).

De grootste vondstcategorie met 12 vondstnummers is het aardewerk. Deze vondsten zijn na het wassen gedetermineerd door aardewerkspecialisten Robrecht Vanoverbeke en Benjamin Vergauwen. Het ingezamelde aardewerk is voornamelijk afkomstig uit de verschillende grachtvullingen (spoor 1002-1005-1007) in werkput 1 en de grachtvullingen in profiel 1.1 (profiellagen 8, 10, 11/14 en 13). De dominante aardewerkgroep betreft het roodbakkerd aardewerk dat is afgewerkt met een dekkend loodglazuur aan binnen en buitenzijde (vondstnummers 2 tem 7, 9, 13 en 14). Verschillende scherven zijn versierd met een gele slibversiering (vondstnummers 2, 3 en 9). Het betreft voornamelijk huisraad en kookgerei zoals borden, kommen, teilen en potten. Op basis van deze aanwezige vormen, afwerking en versiering kunnen deze stukken globaal tussen de 17de en 18de eeuw gedateerd worden.

Ook werden enkele scherven steengoed uit Raeren, Westerwald en Langerwehe aangetroffen in de verschillende contexten (vondsnummers 1,5 en 8). Het betreft voornamelijk kleinere wandscherven van kannen die eveneens in dezelfde periode, 17de-18de eeuw gedateerd kan worden. Tot slot werd ook een scherv van een bord uit Majolica aangetroffen in de onderste vullingslaag (vondstnummer 12 uit laag 11/14) van de gracht. Op basis van de versiering betreft het vermoedelijk Friese Majolica. Ook dit stuk wordt in dezelfde postmiddeleeuwse periode gedateerd, 17de-18de eeuw.

Tabel 1: Determinatietabel vondsten

VNR	Type	WP	Spoor	Laag	Info
1	AW	1	1003		Wandscherf, Langerwehe steengoed, 14e-16eE (intrusief)
2	AW	1	1005		Roodbakkend aardewerk, gele slibversiering; postmiddeleeuws (17e-18eE)
3	AW	1	Profiel 1.1		Roodbakkend aardewerk, gele slibversiering, kannetje (17e-18eE)
4	AW	1	Profiel 1.1		3 fragmenten roodbakkend, post ME (16e-17eE)
5	AW	1	Profiel 1.1		Steengoed Raeren, kannetje + Roodbakkend aardewerk, geglazuurd met gele slibversiering (17e-18eE)
6	AW	2	Profiel 2.1	2	Roodbakkend aardewerk, verbrand (kookpot), (postME 16e-18eE)
7	AW	1	Profiel 1.1	13	Roodbakkend aardewerk, geglazuurd, tijl (17e-18eE)
8	AW	1	1002		Wandfragment Westerwald steengoed 17e-18eE + indet stuk (intrusief)
9	AW	1	1005		Roodbakkend aardewerk met gele slibversiering (17e-18eE)
10	MET	1	1005		Stukje lood
11	GLAS	1	1005		Vensterglas (Nieuwe Tijd)
12	AW	1	Profiel 1.1	14	Majolica; vermoedelijk Friese Majolica, bord (17e-18eE)
13	AW	1	Profiel 1.1	14	Wandscherf, roodbakkend, verbrand, kookgerei (17e-18eE)
14	AW	1	Profiel 1.1	13	Roodbakkend aardewerk, geglazuurd, bodem schaal/bord, slijtsproen, (17e-18eE)

2.3.1 Assessment conservatie

Er werden geen vondsten gedaan die verdere conservatie of behandeling nodig hebben.

2.3.2 Assessment stalen

Conform het Programma van Maatregelen van de archeologienota (ID 10474)²⁹ werden tijdens het couperen van de gracht in de proefsleuf (werkput 1) stalen genomen voor eventueel vervolgonderzoek. Er werden tijdens het onderzoek in totaal zes monsters genomen uit de verschillende grachtvullingen en dit in functie van macrorestenanalyse (M2, M3, M4 en M6), pollenanalyse (M1 en M5) en 14C-datering (M2, M3, M4 en M6). Op de profieltekening van profiel 1.1 is de locatie van iedere monstername aangeduid (zie Figuur 18).

Tabel 2: tabel monstername

MNR	WP	Spoor	Laag	Categorie	Type onderzoek
1	1	Profiel 1.1	8,10, 11/14 en 12/MB	Pollen	Pollen
2	1	1007	5	Bulk	14C en Macro
3	1	Profiel 1.1	8	Bulk	14C en Macro
4	1	Profiel 1.1	11	Bulk	14C en Macro
5	1	Profiel 1.1	14/11 en 12/MB	Pollen	Pollen
6	1	Profiel 1.1	14/11	Bulk	14C en Macro

Doel van de staalname was om aan de hand van eventueel bijkomend natuurwetenschappelijk onderzoek meer kennis te vergaren betreffende de aanwezige structuur, de site met walgracht. Zo kan een macrorestenanalyse uit een afvalcontext informatie opleveren over het dieet en de sociale status van de bewoners, eventuele handelscontacten, agrarische en nijverheidsprocessen en de inrichting en aard van het landschap. Aan de hand van een pollenanalyse kan een reconstructie worden gemaakt van de vegetatie in het verleden en de veranderingen daarin. Door middel van een 14C-datering kan een absolute datering bekomen worden van de grachtstructuur. In het assessment van de staalnames werd gekeken naar de potentiële kenniswinst van de verschillende natuurwetenschappelijk onderzoeken.

De resultaten van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek samen met de gegevens uit het historische en geografische bureauonderzoek, leveren al heel wat informatie op over de grachtstructuur en het kasteelsite. Zo kan op basis van het verzamelde aardewerk in combinatie met de historische bronnen een duidelijk afgelijnde datering worden opgesteld voor de grachtstructuur. Het uitvoeren van bijkomend 14C-dateringen is dan ook overbodig. Macrorestenanalyse richt zich voornamelijk op afvalresten van planten- en dierenmateriaal dat door de mens is achtergelaten in afvalpakketten. Aangezien er in de opvullingslagen van de gracht geen afvalpakketten werden aangetroffen die wijzen op het storten van huishoudelijk afval, zal dit onderzoek geen kenniswinst opleveren over het dieet of de sociale status van de bewoners van het kasteelsite. In de opvullingslagen werden wel macroscopische resten van planten (wortels, hout) aangetroffen die afkomstig zijn van de natuurlijke vegetatie die voorkwam in de onmiddellijke omgeving van de grachtstructuur. Een macroscopisch onderzoek van deze resten kan ons helpen om de oorspronkelijke vegetatie te reconstrueren. Zeker in combinatie met Pollenanalyse. Echter, op basis van historische kaarten, zoals de Ferrariskaart, kan al een vrij goed beeld geschilderd worden van de vegetatie die hier in het verleden aanwezig was (Plan 13). Op de kaart worden er binnen het kasteeldomein (natte) weilanden afgebeeld met verspreide hoogstambomen. Bovendien dateren de grachtvullingen uit de 17de-18de eeuw en heeft de omgeving weinig verandering ondergaan als dit wordt vergeleken met de huidige situatie. Er kan dan ook worden aangenomen dat er weinig veranderingen hebben plaatsgevonden in de vegetatie. Een bijkomend

²⁹ VAN GOIDSENHOVEN 2019, PVM, pp. 14-15.

macrorestenonderzoek of pollenanalyse in functie van de vegetatiereconstructie zal dan ook weinig kenniswinst opleveren.

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat het assessment van de stalen die tijdens het onderzoek werden genomen, heeft uitgewezen dat bijkomend natuurwetenschappelijk onderzoek op deze stalen geen bijkomende kenniswinst zal opleveren en dat de kosten van deze onderzoeken niet opwegen tegen de baten ervan.

2.4 Synthese onderzoeksresultaten

2.4.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden verschillende relevante archeologische sporen aangesneden. De geregistreerde sporen en het vondstenmateriaal dat in relatie met deze sporen werd ingezameld, kunnen worden toegewezen aan de historische kasteelsite van het Hof ter Laecke dat heden ten dagen nog steeds aanwezig is binnen het plangebied.

Het kasteel gaat terug tot het vroegere feodale verblijf van de gelijknamige heerlijkheid, dat afhankelijk was van de heren van Nevele. De oudste vermelding van het leengoed dateert uit de 15de eeuw. Een middeleeuwse kern van het kasteel is dus niet uit te sluiten. De hoefijzervormige meander ten zuiden van het kasteel, doet de aanwezigheid van een oud neerhof vermoeden, maar deze theorie werd, omwille van de bodemkundig natte situatie, reeds in het bureauonderzoek als weinig waarschijnlijk beschouwd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden geen sporen of vondsten aangetroffen die dateren in de middeleeuwse periode en die dus te linken zouden zijn aan de middeleeuwse motte. Indien er sprake is geweest van een middeleeuwse voorloper, lag deze vermoedelijk ter hoogte van het huidige kasteelgebouw en zijn de resten hiervan reeds volledig verstoord bij het uitgraven van de bestaande kelder van het gebouw.

De aangetroffen sporen dateren allemaal uit de postmiddeleeuwse periode, meer bepaald tussen de late 16de en de 18de eeuw. In deze periode wordt het goed omschreven als *steepen huys van plaisance met brouwerij, duyvoekte en poort, gelegen op een omwalde motte*. Deze omschrijving komt goed overeen met de sporen die tijdens het onderzoek werden aangetroffen. De gracht die werd geregistreerd, staat duidelijk afgebeeld op de cartografische bronnen uit deze periode, zoals een kaart uit het rentenboek van Nevele uit 1644 en de Ferrariskaart (ca. 1775) (Plan 13). Een projectie van de sporen op de laatstgenoemde kaart maakt meteen duidelijk dat deze zeer goed op elkaar aansluiten. Op basis van deze projectie kan dan ook een reconstructie worden gemaakt van de loop van de vierhoekige gracht rondom het kasteel (Plan 13). In vergelijking met de Ferrariskaart is de vierkante omwalling, zoals ze werd gereconstrueerd op basis van het verloop in de proefsleuf, wel enkele graden minder geroteerd in zuidelijke richting. De vierhoekige contour is trouwens nog duidelijk zichtbaar op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) (zie Plan 9). Het aanwezige aardewerk in de dempingslaag van de gracht dateert het dempen van de structuur op het einde van de 18de eeuw. Deze datering wordt bevestigd door de kadasterkaarten uit de 19de eeuw, waarop enkel het kasteel en de bijgebouwen zijn afgebeeld en waarop de omwalling niet meer is weergegeven (Plan 14).

Op de Ferrariskaart zijn ten noorden van de walgrachtsite ook enkele bijgebouwen afgebeeld. Deze komen overeen met de huidige conciërgewoning (werkput 3) en het koetshuis (werkput 2) (Plan 13). In de proefputten ter hoogte van deze bijgebouwen werden enkel bakstenen structuren aangetroffen die behoren tot deze postmiddeleeuwse gebouwen. Er werden in de twee proefputten geen oudere, middeleeuwse sporen aangetroffen op het niveau van de moederbodem. Op basis van het aardewerk dat in relatie met deze structuren werd aangetroffen en de cartografische bronnen, kunnen deze gebouwen ten vroegste in de 17de eeuw gedateerd worden.

Plan 13: Projectie van het sporenplan op de Ferrariskaart met reconstructie van de grachtstructuur.³⁰

Plan 14: Projectie van het sporenplan op de Atlas der Buurtwegen (1840).³¹

³⁰ GEOPUNT 2019a.

³¹ GEOPUNT 2019b.

2.4.2 Verklaring ontbreken archeologische ensemble

Zoals hierboven reeds vermeld kan het ontbreken van sporen, die gelinkt kunnen worden aan de middeleeuwse voorloper van het kasteel, verklaard worden door het feit dat deze sporen vermoedelijk werden verstoord bij latere bouw- en inrichtingswerken binnen de kasteelsite. De huidige kelders die onder het gehele kasteel aanwezig zijn, hebben een 17de-eeuwse kern en zijn tot 2,25 meter onder maaiveld uitgegraven. Ook het uitgraven van de rechthoekige gracht rondom de kasteelsite in dezelfde periode, kan een grote invloed hebben gehad op de bewaring van oudere sporen. Tot slot werden tijdens het proefsleuvenonderzoek verschillende recente verstoringen waargenomen binnen het plangebied. Zo werden in de onmiddellijke omgeving van de proefsleuf drie recente waterputten aangetroffen en een mazouttank. Uit de bodemprofielen wordt daarenboven duidelijk dat er geen intacte bodem aanwezig is binnen het plangebied. De moederbodem bevindt zich onmiddellijk onder de antropogene ophogingen of verstoringen. Het vergraven en/of ophogen van de bodem in (sub)recente periodes heeft eveneens zijn invloed gehad op het archeologisch sporenbestand.

2.4.3 Confrontatie resultaten eerder vooronderzoek

Het reeds uitgevoerde landschappelijk bodemonderzoek had uitgewezen dat er ter hoogte van het plangebied een profielloze bodemopbouw aanwezig was. Onder de Ap-horizont werd meteen de moederbodem aangetroffen, die bestaat uit een fluviatiele afzetting uit het vroegholoceen of laatpleistoceen. Hiermee samenhangend werd een zeer lage verwachting opgesteld voor artefactensites. Uit de resultaten van de geregistreerde profielwanden tijdens het proefsleuvenonderzoek blijkt dat de bodem binnen het plangebied inderdaad niet meer intact is. De moederbodem werd meteen aangetroffen onder de antropogene ophogingen of verstoringen. Dit bevestigt dus het beeld dat werd verkregen tijdens het landschappelijke bodemonderzoek.

Op basis van het bureauonderzoek was er een duidelijke aanwijzing voor de aanwezigheid van een site met walgracht, met mogelijk een middeleeuwse kern. In landschappelijke boring BP2 werd daarenboven de vermoedelijke gracht van deze kasteelsite aangeboord. Er bestond dus een zeer hoge verwachting voor een sporensite uit de middeleeuwse en postmiddeleeuwse periode. De sporen die werden aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek bevestigen grotendeels deze verwachting. De gracht van de kasteelsite werd effectief aangetroffen. De loop ervan kan zelfs gereconstrueerd worden aan de hand van de Ferrariskaart. Ook de bakstenen structuren die werden aangetroffen in de proefputten ter hoogte van de conciërgewoning en het koetshuis kunnen worden gelinkt aan de postmiddeleeuwse structuren die op de Ferrariskaart zijn afgebeeld.

Hoewel er ook een verwachting bestond op het aantreffen van sporen van een middeleeuwse voorloper van de site met walgracht, werden er tijdens het proefsleuvenonderzoek geen sporen aangetroffen die op basis van stratigrafie of het vondstmateriaal in de middeleeuwse periode gedateerd kunnen worden.

2.4.4 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

Na het proefsleuvenonderzoek kan gesteld worden dat de archeologische verwachting voor het aantreffen van archeologische resten uit de middeleeuwse periode en ouder in het gehele plangebied bijgesteld moet worden naar een lage tot zeer lage verwachting. Er zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek geen aanwijzingen aangetroffen die er op wijzen dat er nog sporen uit deze sporen bewaard zijn gebleven binnen het plangebied.

De verwachting voor het aantreffen van sporen uit de postmiddeleeuwse periode, gelinkt aan de site met walgracht, blijft wel bestaan. Het proefsleuvenonderzoek heeft namelijk aangetoond dat binnen het plangebied sporen zijn bewaard van het site zoals het is weergegeven op de historische kaarten uit de 17de en 18de eeuw. Voor de zone bij het kasteel, waar de nieuwe kelder zal worden uitgegraven, is er een grote verwachting voor het aantreffen van het verdere verloop van de grachtstructuur, die

tijdens het proefsleuvenonderzoek werd geregistreerd. Ter hoogte van de reeds bestaande kelder van het kasteel kan wel uitgegaan worden van een verstoord bodemarchief. In het koetshuis en de conciërgewoning, die in de kern teruggaan tot de 17de eeuw, is er een eerder matige verwachting op het aantreffen van bewaarde structuren die gelinkt kunnen worden aan oudere bouwfases van deze bijgebouwen.

Hoewel voor het plangebied de verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen uit de postmiddeleeuwse periode nog steeds aanwezig blijft, is het potentieel op kennisvermeerdering door verder archeologisch onderzoek zeer klein. De resultaten van het proefsleuvenonderzoek komen namelijk quasi perfect overeen met de weergave op de historische kaarten. Op basis van de gegevens uit het bureauonderzoek en het proefsleuvenonderzoek kan een duidelijke reconstructie gemaakt worden van de ruimtelijke indeling van de site met walgracht. De loop en aflijning van de grachtstructuur, alsook de opvulling van het spoor konden tijdens het veldonderzoek worden geregistreerd. Ook laten de verzamelde gegevens toe om een duidelijk omliggende datering op te stellen voor de structuren – gracht en bijgebouwen- die onderdeel uitmaken van de kasteelsite.

Omdat de resultaten van de uitgevoerde vooronderzoeken een duidelijk beeld geven van de kasteelsite en de structuren die bedreigd worden door de toekomstige bodemingrepen, zal bijkomend archeologisch onderzoek geen aanzienlijke kenniswinst opleveren. De kosten die gepaard zullen gaan met het bijkomende onderzoek wegen niet op tegen de baten ervan. Het advies luidt dan ook om geen verder archeologisch onderzoek op te leggen. Uiteraard dient tijdens de graafwerkzaamheden wel nog de archeologische meldingsplicht in acht genomen te worden.

2.4.5 Onderzoeksvragen: Antwoorden

- **wat zijn de waargenomen bodemhorizonten, beschrijving + duiding?**

De bodem binnen het plangebied is niet meer intact. De moederbodem (C-horizont) werd meteen aangetroffen onder de antropogene ophogingen of verstoringen (Ap-horizont).

- **in hoeverre is de bodemopbouw nog intact? Is er sprake van verstoring?**

De bodem binnen het plangebied is niet meer intact. De moederbodem (C-horizont) werd meteen aangetroffen onder de antropogene ophogingen of verstoringen (Ap-horizont).

- **wat is de diepteligging van het archeologisch leesbaar niveau? Is er sprake van meerdere niveaus?**

In het oostelijke deel van werkput 1 werden twee archeologisch relevante niveaus aangelegd. Het eerste niveau werd aangelegd op ongeveer 1,10 meter onder het maaiveld, in de top van de moederbodem. Het tweede archeologisch niveau lag gemiddeld ongeveer 1,30 meter onder het maaiveld. Dit tweede niveau werd aangehouden in het resterende deel van werkput 1, waar maar één archeologisch niveau werd aangelegd.

In werkput 2 werd één niveau aangelegd op ongeveer 1 meter onder het vloerniveau van het koetshuis. In werkput 3 werden twee archeologische relevante niveaus geregistreerd. Het eerste niveau bevond zich op 0,30 meter onder de huidige vloer en het tweede op 0,50 meter.

- **kunnen in het bodemprofiel nog resten waargenomen worden van de oorspronkelijke motteheuvel? Hoe is deze opgebouwd? Bevinden zich nog sporen onder deze restanten?**

In het bodemprofiel dat werd geregistreerd in de noordoostelijke profielwand van werkput 1, werden geen resten waargenomen van de oorspronkelijke motteheuvel.

- **wat is de aard van de anomalie die werd aangeboord ter hoogte van BP2 tijdens het landschappelijk bodemonderzoek? Betreft dit inderdaad een deel van een oudere omwalling? Hoe is deze opgebouwd?**

Zoals verwacht op basis van de landschappelijke boring betreft het inderdaad de oude grachtvulling van de omwalling. De opvulling van de gracht bestaat onderaan uit verschillende natuurlijke opvullingslagen. Deze lagen bestaan uit een humeus sediment, zijn donker grijsbruin van kleur en hebben lichtere, minder humeuze vlekken. Ze bevatten een grote hoeveelheid plantaardig materiaal en inclusies van aardewerk, baksteen en houtskool. De donkere lagen worden afgewisseld door enkele dunnere, minder humeuze zandlaagjes met een lichtgrijze kleur. Er werden geen antropogene stortlagen aangetroffen in deze lagen. De natuurlijke opvullingslagen worden afgedekt door het heterogene dempingspakket dat bestaat uit een zeer zandig materiaal met een gevlekte geel, bruine en grijze kleur. De inclusies in deze laag bestaan uit baksteen, houtskool en aardewerk.

- **zijn er (nog) bodemsporen aanwezig? In welke mate zijn ze natuurlijk of antropogeen? Beschrijf.**

Naast de gracht werden slechts twee andere grondsporen geregistreerd tijdens het proefsleuvenonderzoek. Het betreft een recente kuil in werkput 1 (spoor 1001) en een vermoedelijk postmiddeleeuwse paalkuil in werkput 2 (spoor 2002).

– **wat is de bewaringstoestand van de sporen?**

Algemeen is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen matig te noemen. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden wel verschillende recente structuren aangetroffen die de oudere sporen verstoorden.

– **kunnen de bodemkundige vaststellingen gerelateerd worden aan de eventuele afwezigheid van antropogene sporen?**

Uit de bodemprofielen is duidelijk dat er geen intacte bodem aanwezig is binnen het plangebied. De moederbodem bevindt zich onmiddellijk onder de antropogene ophogingen of verstoringen. Het vergraven en/of ophogen van de bodem in (sub)recente periodes heeft zeker invloed gehad op het archeologisch sporenbestand. Dit heeft minder invloed op diepere sporen zoals de gracht.

– **wat is de relatie tussen de bodem, het landschap en de waargenomen relictten?**

Het plangebied bevindt zich ter hoogte van de historische kasteelsite van het Hof ter Laecke. Het is gelegen aan een hoefijzervormige meander van de rivier de Leie en werd in vroegere tijden omringt door een rechthoekige walgracht. De huidige inrichting van het kasteeldomein komt grotendeels overeen met de historische situatie, behalve dat de gracht werd gedempt op het einde van de 18de eeuw. Op het digitaal hoogtemodel is de vierhoekige contour van de omwalde kasteelsite nog duidelijk zichtbaar. De locatie en loop van deze gracht kan op basis van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek weer worden gereconstrueerd. Ter hoogte van de historische bijgebouwen werden nog enkele oudere structuren van deze gebouwen teruggevonden.

– **zijn nog restanten van oudere bebouwing en bewoning aanwezig ter hoogte van de proefput in het koetshuis?**

In werkput 2 werd nog een oudere fundering (spoor 2001) aangetroffen onder de bakstenen vloer. Deze fundering is vermoedelijk een onderdeel van een binnenmuur die in een oudere periode de ruimte opdeelde.

In werkput 3 bevindt zich op 0,30 meter onder de laminaatvloer een bakstenen vloer (spoor 3001). Het betreft vermoedelijk het oorspronkelijke vloerniveau, dat overeenkomt met de huidige bakstenen vloer ter hoogte van werkput 2. Voor deze bakstenen vloeren wordt een datering vooropgesteld in de 17de-18de eeuw.

– **maken de waargenomen sporen deel uit van één of meerdere structuren, is er een ruimtelijk verband?**

Alle sporen die werden aangetroffen kunnen worden gelinkt aan de site met walgracht die op de historische kaarten is weergegeven. Op basis van het vondstenmateriaal worden deze sporen gedateerd in een periode tussen de late 16de en de 18de eeuw. Daarnaast werden nog enkele recente sporen en verstoringen geregistreerd.

– **kan op basis van het gerecupereerde materiaal een uitspraak gedaan worden over datering of fasering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?**

Op basis van het vondstenmateriaal worden alle archeologisch relevante sporen gedateerd in dezelfde periode tussen de late 16de en de 18de eeuw. Ze behoren tot de site met walgracht die op de historische kaarten staat afgebeeld.

- **kan op basis van de waargenomen archeologische fenomenen een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de menselijke aanwezigheid?**

De waargenomen archeologische sporen komen quasi 1 op 1 overeen met wat er op de Ferrariskaart wordt afgebeeld. We kunnen dus aannemen dat het omwalde kasteeldomein met bijgebouwen, zoals het op de Ferrariskaart is weergegeven, overeenkomt met de toenmalige situatie.

- **zijn er indicaties die wijzen op de inrichting van een erf?**

Er werden geen indicaties aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek.

- **zijn er indicaties voor de inrichting van een funeraire ruimte? wat is de omvang? hoeveel niveaus? geschatte aantal individuen?**

Er werden geen indicaties aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek.

- **hoe verhouden de waargenomen fenomenen zich tot de cartografische gegevens?**

We kunnen concluderen dat de archeologische gegevens, verzameld tijdens het proefsleuvenonderzoek, bijna één op één overeenkomen met de cartografische gegevens. De situatie zoals deze wordt weergegeven op de Ferrariskaart, is min of meer dezelfde als die werd aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek.

- **wat betekenen de gegevens mogelijk voor een aanvulling van kennisleemtes van de lokale en regionale ontwikkeling en geschiedenis?**

De resultaten van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek samen met de gekende informatie uit de historische cartografische bronnen laten toe om een duidelijke reconstructie te maken van de ruimtelijke indeling van de site met walgracht en een datering op te stellen voor de structuren die onderdeel uitmaken van de site.

- **voor waardevolle vindplaats(en) die bedreigd worden door de geplande werkzaamheden: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (m.a.w. is behoud in situ mogelijk)?**

Er is geen behoud in situ mogelijk.

- **voor bedreigde waardevolle vindplaatsen die niet in-situ bewaard kunnen blijven:**

- **wat is de ruimtelijke afbakening (in X, Y en Z coördinaten) van de zone(s) voor vervolgonderzoek?**

Er wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd

- **welke aspecten verdienen bijzondere aandacht?**

Niet van toepassing

- **welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?**

Niet van toepassing

- **zijn er voor de beantwoording van de vraagstelling(en) natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke types staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?**

Niet van toepassing

2.4.6 Besluit

Het uitgevoerde vooronderzoek heeft zijn doelstelling, namelijk het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, bereikt. Het onderzoek heeft uitgewezen dat de verwachting voor het aantreffen van sporen uit de postmiddeleeuwse periode, gelinkt aan de site met walgracht, blijft bestaan. Voor de zone ter hoogte van het kasteel is er een grote verwachting voor het aantreffen van de oorspronkelijke grachtstructuur. Ter hoogte van de reeds bestaande kelder van het kasteel kan worden uitgegaan van een verstoord bodemarchief. In het koetshuis en de conciërgewoning, die in de kern teruggaan tot de 17de eeuw, is er een eerder matige verwachting op het aantreffen van bewaarde structuren die gelinkt kunnen worden aan oudere bouwfasen van deze bijgebouwen.

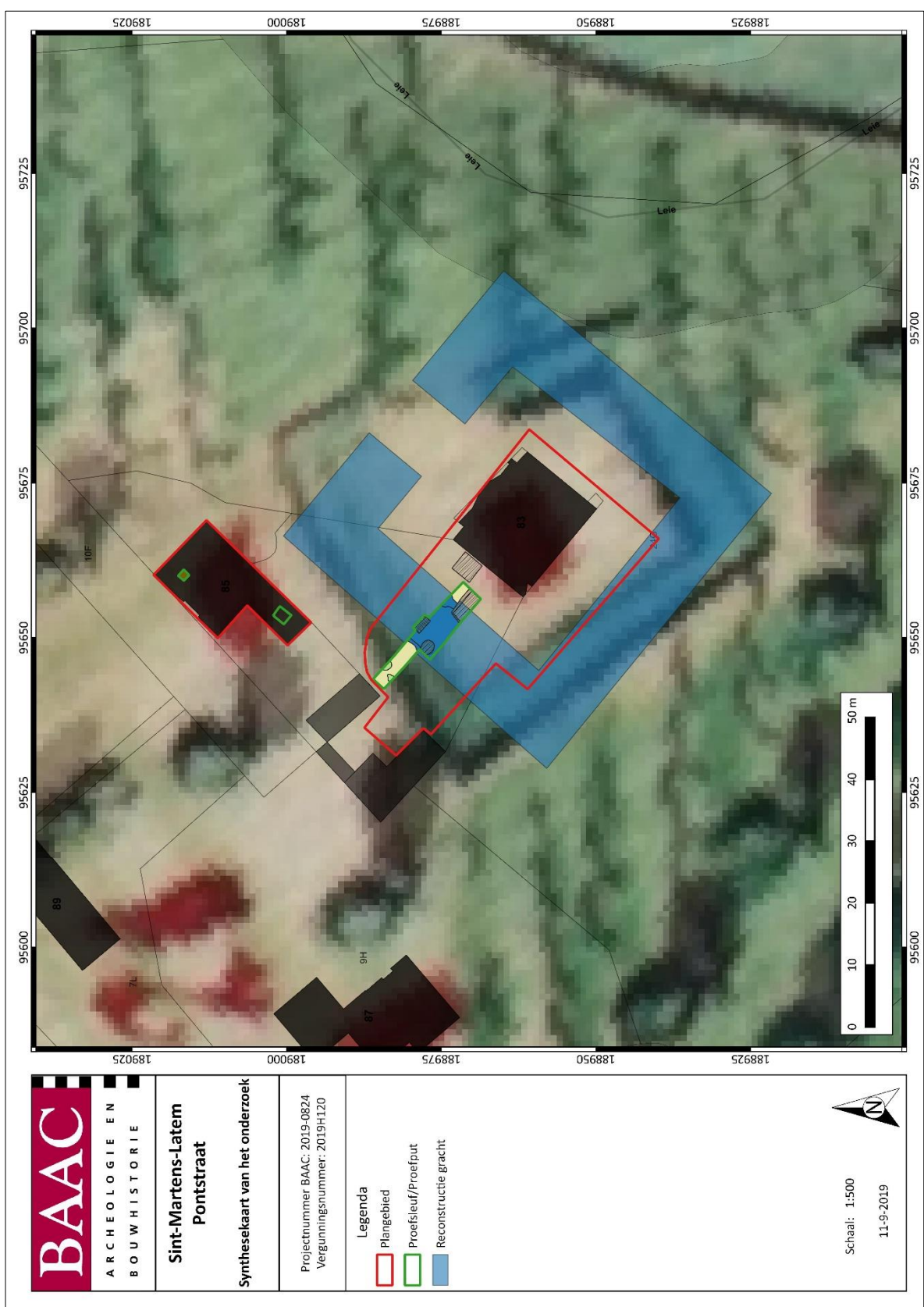
Hoewel voor het plangebied de verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen uit de postmiddeleeuwse periode nog steeds aanwezig blijft, is het potentieel op kennisvermeerdering door verder archeologisch onderzoek zeer klein. De resultaten van het proefsleuvenonderzoek komen namelijk quasi perfect overeen met de weergave op de historische kaarten. Op basis van de gegevens uit het bureauonderzoek en het proefsleuvenonderzoek kan een duidelijke reconstructie gemaakt worden van de ruimtelijke indeling van de site met walgracht. De loop en aflijning van de grachtstructuur, alsook de opvulling van het spoor konden tijdens het veldonderzoek worden geregistreerd. Ook laten de verzamelde gegevens toe om een duidelijk omlijnde datering op te stellen voor de structuren – gracht en bijgebouwen- die onderdeel uitmaken van de kasteelsite.

Omdat de resultaten van de uitgevoerde vooronderzoeken een duidelijk beeld geven van de kasteelsite en de structuren die bedreigd worden door de toekomstige bodemingrepen, zal bijkomend archeologisch onderzoek geen aanzienlijke kenniswinst opleveren. De kosten die gepaard zullen gaan met het bijkomende onderzoek wegen niet op tegen de baten ervan. Het advies luidt dan ook om **geen verder archeologisch onderzoek op te leggen**. Uiteraard dient tijdens de graafwerkzaamheden wel nog de archeologische meldingsplicht in acht genomen te worden.

Volgens de *Code van Goede Praktijk* paragraaf 5.2 dient na elke fase van het vooronderzoek te worden afgewogen of verder archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk is. Bij deze afweging kan men beroep doen op een beslissingsboom. Voor de voorliggende nota komt men tot de volgende conclusie:³²

- Voldoende info aanwezigheid site: ja
- Site aanwezig: ja
- Voldoende info over kennispotentieel: ja
- Potentieel op kennisvermeerdering aanwezig: nee

³² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2019.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van de archeologienota³⁴ “*Archeologienota Pontstraat 83 Sint-Martens-Latem, Oost-Vlaanderen*” (ID10474) met uitgesteld vooronderzoek werd een nota opgemaakt door BAAC Vlaanderen. In deze nota worden de resultaten van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek gerapporteerd. Op basis van deze resultaten wordt er voor het plangebied bepaald of een archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving wenselijk/noodzakelijk is.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden verschillende relevante archeologische sporen aangesneden. De geregistreerde sporen kunnen alle worden toegewezen aan de historische kasteelsite van het Hof ter Laecke. De oude gracht van het kasteeldomein kon geregistreerd worden, waarbij een coupe werd gezet op de structuur. In de twee proefputten ter hoogte van de bijgebouwen werden nog enkele oudere bakstenen structuren aangetroffen. De aangetroffen sporen dateren allemaal uit de postmiddeleeuwse periode, meer bepaald tussen de late 16de en de 18de eeuw. Een projectie van het sporenplan op de Ferrariskaart uit 1775 maakt meteen duidelijk dat deze zeer goed op elkaar aansluiten. Op basis van de projectie kan een reconstructie worden gemaakt van de loop van de vierhoekige gracht rondom het kasteel. Het aanwezige aardewerk in de dempingslaag van de gracht dateert het dempen van de structuur op het einde van de 18de eeuw. De oudere bouwfases ter hoogte van de bijgebouwen dateren uit dezelfde periode.

Hoewel voor het plangebied de verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen uit de postmiddeleeuwse periode nog steeds aanwezig blijft, is het potentieel op kennisvermeerdering bij verder archeologisch onderzoek zeer klein. De resultaten van het proefsleuvenonderzoek komen namelijk quasi perfect overeen met de weergave op de historische kaarten. Op basis van de gegevens uit het bureauonderzoek en het proefsleuvenonderzoek kan een duidelijke reconstructie gemaakt worden van de ruimtelijke indeling van de site met walgracht. De loop en aflijning van de grachtstructuur, alsook de opvulling van het spoor konden tijdens het veldonderzoek worden geregistreerd. Ook laten de verzamelde gegevens toe om een duidelijk omlijnde datering op te stellen voor de structuren – gracht en bijgebouwen- die onderdeel uitmaken van de kasteelsite.

Omdat de verzamelde gegevens van de uitgevoerde vooronderzoeken een duidelijk beeld geven van de kasteelsite en de structuren die bedreigd worden door de toekomstige bodemingrepen, zal bijkomend archeologisch onderzoek geen aanzienlijke kenniswinst opleveren. De kosten die gepaard zullen gaan met het onderzoek wegen niet op tegen de baten ervan. Het advies van BAAC Vlaanderen luidt dan ook om **geen verder archeologisch onderzoek op te leggen**. Uiteraard dient tijdens de graafwerkzaamheden wel nog de archeologische meldingsplicht in acht genomen te worden.

³⁴ VAN GOIDSENHOVEN 2019.

4 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (1:10.000; digitaal; 04/09/2019)	1
Plan 2: Plangebied op de kadasterkaart (GRB). (1:1; digitaal; 04/09/2019)	2
Plan 3: Plangebied met gekende verstoringen op de orthofoto. (1:1; digitaal; 04/09/2019)	2
Plan 4: Inplanting proefsleuven op de orthofoto. (1:1; digitaal; 04/09/2019)	11
Plan 5: Aangelegde werkputten ten opzichte van de aanwezige verstoringen binnen het plangebied. . (1:1; digitaal; 06/09/2019)	16
Plan 6: Locatie van de profielen en werkputten binnen het plangebied op het GRB. (1:1; digitaal; 09/09/2019)	17
Plan 7: Vlakhoogtes vlak 1.	23
Plan 8: Vlakhoogtes vlak 2.	23
Plan 9: Maaiveldhoogtes ter hoogte van het plangebied op GRB.	24
Plan 10: . Allesporenkaart vlak 1 en vlak 2 werkput 1 op de GRB-kaart.	25
Plan 11: . Allesporenkaart vlak 1 werkput 2 op de GRB-kaart.	25
Plan 12: . Allesporenkaart vlak 1 en 2 werkput 3 op de GRB-kaart.	26
Plan 13: Projectie van het sporenplan op de Ferrariskaart met reconstructie van de grachtstructuur.	36
Plan 14: Projectie van het sporenplan op de Atlas der Buurtwegen (1840).	36

5 Lijst met figuren

Figuur 1: Voorgesteld proefsleuven-en proefputtenplan uit het Pogamma van Maatregelen van de Archeologienota.....	9
Figuur 2: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek ter hoogte van de proefsleuf (werkput 1).	10
Figuur 3: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek ter hoogte van de proefput in het koetshuis (werkput 2).	10
Figuur 4: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek ter hoogte van de proefput in de conciërgewoning (werkput 3).....	10
Figuur 5: Foto's genomen tijdens de aanleg en registratie van de sporen in de proefsleuf (werkput 1).	12
Figuur 6: Foto's genomen tijdens het registreren van het profiel van de poefsleuf en de coupe op de gracht (werkput 1).....	13
Figuur 7: Foto's van het terrein tijdens het onderzoek ter hoogte van de proefputten in het koetshuis (links) en de conciërgewoning (rechts) (werkput 2 en 3).	13
Figuur 8: Foto's van de aanwezige verstoringen binnen het plangebied ter hoogte van de proefsleuf. Links: de opening naar de bakstenen waterput en op de achtergrond de bomen aan de rand van het plangebied; Centrum: deksel van een betonnen put tegen het kasteelgebouw en de vandaaruit vertrekkende leiding; Rechts: de bovengrondse kabel boven het plangebied.	14
Figuur 9: Foto's van de aanwezige verstoringen binnen het plangebied. Links: onderaan de ronde betonnen waterput en bovenaan de bakstenen waterput; Rechts: het ijzeren hek aan de noordwestelijke zijde van het plangebied.	14
Figuur 10: Profielfoto's van profiel 1.1: Met bovenaan het profiel voor de coupe op de gracht en onderaan na het couperen van de gracht.	18
Figuur 11: Profieltekening en beschrijving van Profiel 1.1.....	19
Figuur 12: Foto en tekening van profiel 1.2.	19
Figuur 13: Foto's en profieltekening van Profiel 2.	20
Figuur 14: foto en tekening van profiel 3.....	21
Figuur 15: coupefoto van kuil, spoor 1001.	27
Figuur 16: Vlakfoto van vlak 2 in werkput 1 ter hoogte van de gracht, met links spoor 1005 en 1002 en rechts spoor 1007 en 1002. Op de rechtse foto is ook de recente bakstenen waterkelder (spoor 1006) zichtbaar.	27
Figuur 17: detailfoto van de onderste humeuzevullingslagen van de gracht.	28
Figuur 18: Coupetekening van de gracht uit werkput 1 (sporen 1002, 1005 en 1007).	29
Figuur 19: Foto van vlak 1 in werkput 2. Centraal funderingsmuur 2001 die zich in het midden van de ruimte bevindt, net tussen de twee poortingen. Spoor 2002 is zichtbaar in het vlak.....	30
Figuur 20: Foto van de buitenzijde van het koetshuis met aanduiding van de vier ingangen en de reconstructie van spoor 2001. Tussen ruimte 1 en 2 en tussen 2 en 3 is tot op heden nog steeds een muur aanwezig.....	31

Figuur 21: Coupefoto van spoor 2002.....	31
Figuur 22: Foto van bakstenen vloer spoor 3001 in werkput 3. Bij het graven van de proefput werd duidelijk dat er zich nog intacte kabels en leidingen bevonden in de funderingslaag onder de huidige laminaatvloer.	32
Figuur 23: Synthesekaart van het onderzoek met projectie van de sporenkaart van vlak 2 op de Ferrariskaart en het GRB, met reconstructie van de loop van de oude gracht.	43

6 Lijst met tabellen

Tabel 1: Determinatietabel vondsten	33
Tabel 2: tabel monsternamen	34

7 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*, Brussel.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2019. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel.
- AGIV, 2019a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2019b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2019c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2019d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2019e. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2019a. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2019b. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845).
- VAN GOIDSENHOVEN, W., 2019. *Archeologienota: Pontstraat 83, Sint-Martens-Latem, Oost-Vlaanderen, Sint-Michiels-Brugge*. Available at: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/10474>.

8 Bijlagen

8.1 Dagrapport(en)

8.2 Sporenlijst

8.3 Vondstenlijst

8.4 Stalenlijst

8.5 Fotolijst